

XIII. évfolyam 2. szám

HATÁRRENDÉSZETI TANULMÁNYOK

2016/2. szám

B U D A P E S T

- 2016 -

A MAGYAR RENDÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSASÁG
HATÁRRENDÉSZETI TAGOZAT
TUDOMÁNYOS, SZAKMAI KIADVÁNYA

Szerkesztő bizottság:

Dr. Gaál Gyula, Görbe Attiláné Dr. Zán Krisztina, Dr. Gubicza József,
Prof. Dr. Fórizs Sándor, Dr. habil. Varga János, dr. jur. Vas Gizella,
Dr. Horpácsi Ferenc,

Szakmai lektor:

Prof. Dr. Fórizs Sándor ny. rendőr dandártábornok

Szerkesztette:

Oláh Norbertné

Felelős kiadó:

Dr. Varga János ny. határőr ezredes
Magyar Rendészettudományi Társaság
Határrendészeti Tagozat Elnöke

HU ISSN 2061-3997 (Online)

Tartalom

Varga János: A Magyar Királyi Határrendőrség hagyatéka maradandó értékünk.....	4
Sallai János: Út a Határrendőrségről szóló törvény megszületéséhez.....	11
Fórizs Sándor: A Magyar Királyi Határrendőrség, az első rendészeti jellegű határőrizeti szerv	20
Balla József: Úti okmányok a XX. század elején és végén, avagy az úti okmányok 110 éve 30	
Péter Sándor: Az illegális migráció kezelése a magyar-román határellenőrzésben, a lehetőségek kihasználásának vezetői felelőssége.....	45
Ritecz György: Gondolatok a konferencia kapcsán, avagy megoldás-e a kerítés (kerítés-e a megoldás)?	52
Vájlók László: Méltatás (<i>Ritecz György - Sallai János: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei, Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs, 2015.</i>).....	59

Varga János

A Magyar Királyi Határrendőrség hagyatéka maradandó értékünk

A XX. század elején a Magyar Országgyűlés a korszak egyik legnagyobb kihívásaként jelentkező migrációra adott válaszok körében szabályozta a kivándorlást és a bevándorlást is. Ennek részeként törvényt alkotott a határőrizetről és az 1903. évi VIII. törvény döntött a határrendőrség felállításáról is.¹ E szervezetnél – amely tevékenységét 1906-ban kezdte meg és az első világháború végéig eredményesen működött - már megvalósult a határőrizet, a határforgalom-ellenőrzés és az idegenrendészet egysége. A határrendőrség működésének célja, a végrehajtandó feladatai, a szervezeti felépítése és a tevékenységi formák komplex rendszert alkottak. Elmondhatjuk, hogy 110 éve már rendelkezésre álltak azok az alapvető jogi és szervezeti feltételek, amelyek között az államigazgatásnak ezeket a fontos feladatköreit hatékonyan végre lehet hajtani.²

Egyáltalán nem tekinthetjük tehát előzmény nélkülinek, hogy a II. világháború romjain újjászerveződő demokratikus állam belügyminisztere – a Magyar Királyi Határrendőrség felállítására vonatkozó 1903. VIII. tc.-et átdolgozva, aktualizálva – az 145.389/1945. IV. 12. BM rendeletével a határrendészeti feladatok ellátására s elsősorban a határforgalom-ellenőrzés végrehajtására hozta létre a Magyar Állami Határrendőrséget.³ A négyezer fő körüli, gyakran változó létszámú szervezet tevékenységének megkezdésekor 26 kapitányságból és az alájuk rendelt 179 őrsből állt. Ugyanakkor továbbra is szükség volt a zöldhatárok őrizetére melyet 1945-50 között a Honvéd Határőrség hajtott végre.⁴

A Magyar Határőrség modernizációs folyamatában a sorozott állománnyal végrehajtott katonai jellegű határőrizetről a hivatásos állományú határőrizetre való áttérés, majd az európai uniós és a schengeni követelményeknek megfelelő határellenőrzési rendszer kialakításakor szintén tetten érhetőek azok a jegyek, amelyek a Magyar Királyi Határrendőrségre is jellemzőek voltak, s bizton állíthatjuk, hogy ezek alkalmazása céltudatos volt.⁵ Megalapozottan fogalmazhatunk tehát úgy, hogy értékei maradandóak. Feladatának

¹ Az újkori magyar határrendészet megszületésének 110 éves évfordulója tiszteletére állított méltó emléket Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán: A modernkori magyar határrendészet százötz éve című jubileumi kötete.

² Varga János: A határrendészet evolúciójának főbb csomópontjai és azok képzéssel kapcsolatos összefüggései Magyarországon, 1945-2006 között. Magyar Rendészet 2006/4. pp. 24-37. 24. oldal.

³ Varga János: A határportyázó századoktól a határrendészeti kirendeltségekig. Magyar Rendészet 2015/6. pp. 133-146. 136. oldal.

⁴ Fórizs Sándor: A határőrség megalakulása, valamint tevékenysége az első években (1945-50). Magyar Rendészet XV. évfolyam 2015/6. ISSN 1586-2985, 89-102. p.

⁵ Varga János: Az ideiglenes tevékenységi formák és kötelek alkalmazása az államhatár őrzésében, a vezetésükre való felkészítés helyzete és lehetőségei. Egyetemi doktori értekezés. Budapest. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. 583//2/1997.

meghatározása, szervezetének felépítése, tevékenységrendszerének elemei olyan mértékű képeznek, amelyek összessége napjainkban is magas minőséget jelent, s egyes elemeinek a kor követelményeinek megfelelő adaptációja az uniós határellenőrzésben teret nyert „best practice (legjobb gyakorlat)” körébe emelik.

A Magyar Királyi Határrendőrség felállításának 110 éves évfordulójáról 2016. május 19-én jubileumi konferencia emlékezett meg. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának Határrendészeti Tanszéke, valamint a Rendészetelméleti és Történeti Tanszéke közösen, a Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztályával és a Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozatával együttműködve mutatta be azt, hogy a tudomány és a képzés kölcsönösen támogatják egymást.

A konferencia célja az volt, hogy méltó módon tekintse át a 110 éves időszak határőrzésének néhány fontos mozzanatát, s ez mellett olyan kiemelkedő jelentőségű témákat is dolgozzon fel, amelyekben figyelemre méltó új szakmai tapasztalatok és tudományos eredmények születtek.

A résztvevők megemlékezhetnek szakmai és testületi történelmünk szereplőire, az előttünk szolgálókra, akiknek a sorsa példaként vagy intő jelként állhat előttünk.⁶ Azokról a hivatásos és sorozott állományú határőrökről, polgári alkalmazottakról, akik hazaszeretettel, áldozatvállalással követendő utat mutattak számunkra. Közülük sokan életüket áldozták a fegyveres határsértőkkel, csempészekkel vívott harcban.

Ám helye volt annak is, hogy rávilágítsunk a határőrség és a rendőrség integrációjával létrejött rendőrség milyen erőfeszítéseket tesz azért, hogy Magyarország és az unió határai biztonságosak legyenek, hogyan járul hozzá az unió közrendjének, közbiztonságának fenntartásához, hisz az unió szárazföldi külső határai közül ma a déli határokra nehezedik a legnagyobb illegális migrációs nyomás.

Az aktualitások körében került sor *Ritecz György és Sallai János: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei* című könyvének bemutatására. Megerősödni látszik az elmúlt éveknek az a tendenciája, hogy a határrendészeti szakirodalmat már nemcsak a folyóiratok tanulmányaiban, hanem a jelentős témák kifejtésére kedvezőbb lehetőségeket nyújtó könyvekben is tanulmányozhatjuk.

A tanácskozás a következtetések levonásaként előremutató szereppel is bír, hisz a történeti múlt tapasztalatai és a jelenlegi határrendészeti helyzet értékelése alapján hallhattunk a magyar határrendészet jövőjéről is.

⁶ Kovács Gábor: Az alap- és felsőfokú határőr tisztképzés sajátosságai a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Határőr Tanszékén 2002 és 2008 között. Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat. A modernkori magyar határrendészet százöt év. Budapest, 2013. 257-273. oldal.

Örvendetes, hogy a konferencia ismét lehetőséget adott a határőrök generációinak találkozására, hisz a résztvevők körében egyszerre üdvözölhettük a rendőrség határrendészeti szolgálati ágának tagjait és vezetőit, a Rendészettudományi Kar határrendészeti szakirányon tanuló hallgatóit, valamint a határőrség egykori vezetőit és a Belügyi Nyugdíjasok Budapesti Egyesülete Határőr Tagozatának képviselőit is. A nyugállományú határőrök jelenléte azért is fontos volt, mert ösztönözhattük őket arra, hogy kapcsolódjanak be a történeti kutatásokba, ezáltal írott formában is adják át számunkra szolgálati tapasztalataikat. Azt is látjuk, hogy bőven vannak még olyan területek, ahol még egyáltalán nem születtek tudományos értékű munkák. A velük kötött együttműködési megállapodás alapján részt vesznek az oktatási, nevelési feladatokban.

Az immár négy éves Nemzeti Közsolgálati Egyetem mozgalmas és izgalmas időszakát éli. Ennek szemléltetésére néhány példa is elhangzott. Az egyetem negyedik karaként megalakult a Nemzetközi és Európai Tanulmányok Kar. A Rendészettudományi Kar is megerősödött, szervezetrendszere átalakult, feladatai egyre inkább kiteljesednek.⁷ Az eddigi rendészeti képzések megerősödtek, újak jöttek létre és továbbiakkal fognak kiegészülni.⁸

Megkezdte működését a Rendészettudományi Doktori Iskola, s első hallgatói a 2016/17. tanévben meg is kezdik tanulmányaikat. Ezzel megteremtődött az a rég várt lehetőség, hogy a rendészeti életpályára lépő fiatal a hivatását karrierének végéig itt gyakorolva, mindvégig a rendészeti képzés keretében tanulva jusson el a legmagasabb felkészültségi szintre. Ugyanakkor a felvételt nyert hallgatók között több olyan található, aki más egyetemeken végzett, s civil diplomával lépett át a rendészettudományi képzési rendszerbe. Nyilvánvaló, hogy ezt is a nyereség rovatban kell számon tartanunk, hisz újabb csatornán érkezhettek hozzánk munkatársak a speciális felkészültséget igénylő rendészeti szakterületekre.

Létrejött a Rendészeti Tagozat, amely kedvezőbb környezetet teremt a rendészeti tisztképzéshez. A tisztjelölti jogállás egyértelművé teszi a hallgatókkal szembeni elvárásokat, növeli a hallgatók motivációs bázisát, s különösen a képzés gyakorlatiassága, a személyiségformálás, a nevelés terén ígér új lehetőségeket.

Ebben az időszakban a Határrendészeti Tanszék azon dolgozik, hogy éljen azzal a régóta várt lehetőséggel, hogy az alapképzés nappali tagozatán négy évre növekszik a képzési idő. Ez azt eredményezheti, hogy tovább fog erősödni a képzés gyakorlatiassága, hatékonyabbá válik a vezetővé való felkészítés, a parancsnoki képzés. A megnövelt képzési idő mellett átalakul a

⁷ Boda József: A Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar feladatai a rendészeti képzésben. Határrendészeti Tanulmányok 2016/1. 4-22. oldal.

⁸ Kovács Gábor: A rendészeti képzések rendszere a Nemzeti Közsolgálati Egyetemen. Határrendészeti Tanulmányok 2016/1. 23-36. oldal.

tantárgyszerkezet és a képzés belső tartalma is korszerűbbé válik. Önálló tantárgyként fog megjelenni a határellenőrzés, a határőrizeti járőrszolgálat, a határforgalom ellenőrzés, az úti okmányok vizsgálata, a határrendészeti kockázatelemzés, a mélységi ellenőrzés és a határrendészeti igazgatás. Nemcsak az Erasmus Program keretében karunkra érkező külföldi hallgatók, hanem az egyetemünkön tanuló minden hallgató angol nyelven tanulhatja a schengeni rendészeti és biztonsági ismereteket. Az eddigi határellenőrzés és határrendészeti igazgatás tantárgyakból tett összevont záróvizsga helyett önálló záróvizsga lesz határrendészetből.

Nemcsak a jövő négy éves, de a jelenlegi képzésben is igyekszünk a megrendelő szervek időszerű feladatainak megismertetésére, arra törekszünk, hogy a végzett hallgató az első tiszti beosztásában minél rövidebb idő alatt legyen képes telje értékű szolgálatellátásra. A tantárgyprogramok kidolgozásakor, a tematikák pontosításakor külön hangsúlyt fektetünk a tömeges méretű migráció rendőrségi kezelése során keletkezett tapasztalatok, valamint az uniós képzési ajánlások és követelmények érvényesítésére. Ezek az ajánlások és követelmények egyaránt megjelentek a FRONTEX alapszintű képzési alaptantervében⁹, mid-level (közép szintű vezetők számára szervezett) képzésében¹⁰ és szektorális képesítési keretrendszerében.¹¹

Annak érdekében, hogy a megrendelői igényeknek a Határrendészeti Tanszék a legmagasabb szinten tudjon megfelelni, ismét „életre” hívtuk a Határrendészeti Tanszéki Tanácsadói Testületet¹², illetve fontosnak tarjuk az oktatók stratégiai célkitűzéseinek érvényesülését is, mint például a gyakorlati foglalkozások „testközelbe” hozását, a szakmai gyakorlat „küldetésének” erősítését, a vezetővé képzés erősítését, vagy éppen az önképzések során a kutatómunkára ösztönzést.¹³

A tudományos igénnyel feldolgozott témák alapján joggal remélhetjük, hogy ez a konferencia is erősítette a Magyar Királyi Határrendőrség maradandó értékeit, s az új tudományos

⁹ Kiss Lajos: Az egységes európai határrendészeti képzés megteremtésének első szakasza; Határrendészeti Tanulmányok; 2013/2. szám; Budapest; HU ISSN 2061-3997 Online –pp. 14-23.

¹⁰ Kiss Lajos: A Frontex mid-level képzésének és a képzés magyarországi programheteinek bemutatása; Magyar Rendészet; 20011/4.szám; Budapest; ISSN 1586-2895 , pp. 102-109.

¹¹ FRONTEX: Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding VOL.I.; FROTEX, Warsaw, 2013, ISBN 978-92-95033-66-5.

FRONTEX: Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding VOL.II.; FROTEX, Warsaw, 2013, ISBN 978-92-95033-67-2.

¹² Balla József: A régi-új Határrendészeti Tanszéki Tanácsadó Testület, mint a megrendelői igények meghatározásának és támogatásának fóruma, Határrendészeti Tanulmányok, Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2016, XIII. évfolyam 1. szám, HU ISSN 2061-3997 /online/, p. 66-83.

¹³ Balla József: Egy hallgatóból lett oktatótárs, In: Deák József, Gaál Gyula, Sallai János, (szerk.): A toll sokszor erősebb, mint a kard, Rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Főríz Sándor 65. születésnapja tiszteletére, 267 p., Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit kft, 2016., p.14-26.

eredmények bemutatásával, közzétételével a további értékek képzéséhez is teret nyitott. A határrendészet múltbeli történéseinek felidézésével hozzájárult napjaink feladatainak megoldásához¹⁴, a határrendészet jövőbeni sikereihez. Elődeink tapasztalatainak feltárása és figyelembevétele támogat bennünket az aktuális biztonsági kihívásokra adott válaszaink megtételében.¹⁵

A konferencia előadásaiból néhányat a Határrendészet Tanulmányok című online tudományos folyóirat ezúton is megjelenít a <http://rtk.uni-nke.hu/karunkrol/mrrt-hatarrendeszeti-tagozat/hatarrendeszeti-tanulmanyok> címen. Az előadásokon túl azonban lehetőséget kínáltunk azoknak a gondolatoknak a tudományos igényű kifejtésére és közzétételére, amelyeket a konferencia előadásai, témái sugalltak. Ezzel összefüggésben jó érzésekkel tapasztalhatjuk, hogy a Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozatának honlapja az eddiginél kedvezőbb körülmények között működik.

A Rendészettudományi Kar webhelyén megkaptuk a folyamatos szerkesztési lehetőséget. Miközben az eddigi tartalmat igyekszünk veszteség nélkül átvinni az új oldalakra, bővítettük a témákat. A tudományos közélet színesítése céljából új lehetőséget nyitottunk a határőr hagyományok folyamatos ápolásához, tanulmányozásához és bővítéséhez. A „*Határőrök voltunk – velem történt*” fejezetben lehetőséget adunk a múltbeli eseményeknek és személyes élményeknek az egykor népszerű irodalmi pályázathoz hasonló közzétételére. A „*Szervezettörténet*” jelentőségét abban látom, hogy a rendőrség és a határőrség integrációja során létrejött szervezeti struktúrával a szervezeti emlékezet megtört. Még egy évtized sem telt el, s máris tapasztaljuk, hogy újonnan létrejött szervezetek elődeinek, a határőr kerületeknek, a határőrizeti kirendeltségeknek, a határforgalmi kirendeltségeknek, a határőr őrsőknek, a forgalomellenőrző pontoknak, és más szervezeteknek a történeti anyagait többnyire már nem tudjuk előtalálni. A „*Beszámoló*”-at a hagyományápolás körébe eső szervezetek tevékenységéről, határőrizeti, határrendészeti történeti rendezvényekről, megemlékezésekről és helyi eseményekről várjuk. A „*Határőr versek, dalok*” fejezet is a hiánypótlást hivatott csökkenteni. Főleg hallgatóink jelzései mutatják az erre való határozott igényt. Az „*Alumni öregdiák*” rovat az egykori iskolatársak kapcsolattartását, rendezvényeik megszervezésének elősegítését és az azokról szóló tájékoztatást szolgálja.

¹⁴ Kovács Gábor: A határrendészetben ható törvényszerűségek és elvek érvényesülése az illegális migráció elleni küzdelemben. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI. 2015. 221-231. oldal.

¹⁵ Varga János: A határrendészeti kutatások új kihívásai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII. (2011), 195-204. oldal.

Felhasznált irodalom:

- Balla József: A régi-új Határrendészeti Tanszéki Tanácsadó Testület, mint a megrendelői igények meghatározásának és támogatásának fóruma, Határrendészeti Tanulmányok, Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2016, XIII. évfolyam 1. szám, HU ISSN 2061-3997 /online/, p. 66-83.
- Balla József: Egy hallgatóból lett oktatótárs, In: Deák József, Gaál Gyula, Sallai János, (szerk.): A toll sokszor erősebb, mint a kard, Rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Fórizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére, 267 p., Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit kft, 2016., p.14-26.
- Boda József: A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar feladatai a rendészeti képzésben. Határrendészeti Tanulmányok 2016/1. 4-22. oldal.
- Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A modernkori magyar határrendészet százötz éve, Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2013.
- Fórizs Sándor: A határőrség megalakulása, valamint tevékenysége az első években (1945-50). Magyar Rendészet XV. évfolyam 2015/6. ISSN 1586-2985, 89-102. p.
- FRONTEX: Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding VOL.I.; FROTEX, Warsaw, 2013, ISBN 978-92-95033-66-5.
- FRONTEX: Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding VOL.II.; FROTEX, Warsaw, 2013, ISBN 978-92-95033-67-2.
- Kiss Lajos: Az egységes európai határrendészeti képzés megteremtésének első szakasza; Határrendészeti Tanulmányok; 2013/2. szám; Budapest; HU ISSN 2061-3997 Online. 14-23. oldal.
- Kiss Lajos: A Frontex mid-level képzésének és a képzés magyarországi programheteinek bemutatása; Magyar Rendészet; 2011/4. szám; Budapest; ISSN 1586-2895. 102-109. oldal.
- Kovács Gábor: Az alap- és felsőfokú határőr tisztképzés sajátosságai a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Határőr Tanszékén 2002 és 2008 között. Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat. A modernkori magyar határrendészet százötz éve. Budapest, 2013. 257-273. oldal.
- Kovács Gábor: A Nemzeti Közszolgálati Egyetem, mint a közszolgálati képzés bázisa: a jelenlegi helyzetkép, jövőbeni változások, fejlődési tendenciák és kihívások. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII. 2012; 371-379. oldal.

- Kovács Gábor: A határrendészetben ható törvényszerűségek és elvek érvényesülése az illegális migráció elleni küzdelemben. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI. 2015. 221-231. oldal.
- Ritecz György – Sallai János: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei. Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs, 2015.
- Varga János: A határportyázó századoktól a határrendészeti kirendeltségekig. Magyar Rendészet 2015/6. pp. 133-146. oldal.
- Varga János: A határrendészet evolúciójának főbb csomópontjai és azok képzéssel kapcsolatos összefüggései Magyarországon, 1945-2006 között. . Magyar Rendészet 2006/4. 24-37 oldal.
- Varga János: A határrendészeti kutatások új kihívásai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. XII. (2011), 195-204. oldal.
- Varga János: Az ideiglenes tevékenységi formák és kötelékek alkalmazása az államhatár őrzésében, a vezetésükre való felkészítés helyzete és lehetőségei. Egyetemi doktori értekezés. Budapest. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. 583//2/1997.

Sallai János

Út a Határrendőrségről szóló törvény megszületéséhez

A magyar határőrizet történelme patinás múlttal büszkélkedhet. Már a honfoglalást követően az örök, lövők, lesők, kémlelők, határőrök őrizték a gyepükön a Magyar Királyság határait. Ezt követően a végvári vitézek jeleskedtek déli határainkon a törökkel szemben, és védték hazánkat és Európát. Később a déli határaink mentén létrehozott katonai határőrvidékeken a határőr katona parasztok „cordon” szolgálattal biztosították határinkat a török betörése, és a tífusz, kolera ragályos betegségek behozatala ellen.

A magyar határok kijelölésében meghatározó volt a karlócai békeszerződés (1699) utáni határkitűzés, majd az első katonai felmérés (1764-85) során, a terepen és a térképen egyaránt megjelölt államhatár.

A XVIII. és a XIX. század forduló időszakában lezajlott *ipari*, majd *a Nagy Francia Forradalom döntően megváltoztatta az emberek életét*. Az ipari forradalom hatására, felgyorsulhatott a közlekedés, utak, hidak, vasutak épültek, ezáltal az emberek nagyobb távolságokra elhagyhatták otthonukat, megismerhettek távoli országokat, földrajzi tájakat. Mindezek hatására elindult egy jelentős ipari fejlődés, amely munkaerő igénye miatt egy belső, később egy államhatárokat átlépő nemzetközi migrációhoz¹⁶ vezetett.

A Nagy Francia Forradalom hatása az emberek szabadságára, életmódjára, a kis nemzetek öntudatra ébredésére gyakorolt döntő befolyást. A Nagy Francia Forradalom hatására először Európában, majd az egész világon a nemzetek, nemzetiségek öntudatukra ébredtek, továbbá felerősödött a nacionalizmus, amellyel velejárója lett a pogrom, az idegenek iránti gyűlölet, elutasítás. (Ami nem új jelenség a világtörténelemben.) Ennek következtében a 19. században többek között Oroszországban nagyszabású zsidóüldözésre került sor, amelynek következtében zsidók tízezrei hagyták el Oroszországot. Ami kivándorlás Oroszországból, az bevándorlás más orosz szomszédos államok részére. Így ezek a kivándorló zsidó tízezrek többek között Galíciában és Magyarországon bevándorlóként jelentkeztek.

E folyamatba kapcsolódott bele a magyar reformkor, amely révén elindult a polgárosodás, ipari fejlődés. Ez a fejlődés az 1848-49-es forradalom és szabadságharc ismert körülményei miatt megtorpant, majd az 1867-es kiegyezést követően felerősödött. A kiegyezést követő gazdasági fejlődés eredményeként megjelentek Magyarországon a „korai” külföldi

¹⁶ Hautzinger Zoltán: Idegen a büntetőjogban. AndAnn 2016. Pécs. 9-11. o.

vendégmunkások¹⁷, pl: csehek, és lengyelek. Ezen időszak érdekes színterületei voltak főleg a keleti országrészben az orosz (szerb) medvetáncoltatók, medve hajcsárok.

A magyar területekre való bevándorlással, beszivárgással párhuzamosan a kivándorlás első jelei is megmutatkoztak. Sáros vármegyében, topolyai járásban az 1862-65 években katonai karhatalommal véghezvitt zsellér executio miatt tönkrement és kivándorolt zsellér családoktól érkezett támogatások adták meg az első impulzust a kivándorláshoz. Az 1870-es évektől Sáros vármegyében kifejlődik a kivándorlás, melynek fő okai: elszegényedés, munkahiány, és vagyonszerzés reménye. Főleg Zemplén és Sáros vármegyéből vándoroltak ki, miközben ügynökök is segítették a kivándorlást.¹⁸

Az USA-ba történő munkaerő csábítás megakadályozása, késleltetése miatt 1875-ben körrendeletben értesítették a vármegyéket az USA bevándorlási törvényéről, mely szerint nem engednek be az USA-ba: súlyos bűntény elkövetésével vádolt személyeket, (kivétel politikai okok miatt) kéjhölgyeket ...stb. Ezzel párhuzamosan Bajorországba és a Balkánra is „szállítottak magyar lányokat pincérnő címen, prostituáltként. A rejtjelezés miatt Bajorországba, ha 5 szép nő jövedeleme volt várható, akkor az „5 hordó bor” sürgöny érkezett, míg ha 5 nem túl szép hölgy tartott oda, akkor az „5 zsák krumpli” szövegű táviratot olvashatták.

A magyar kormány, először amikor észlelte a nagyarányú kivándorlás jeleit, a veszélyt az ügynökökben látta, akik nap, mint járták az ország szegényebb vidékeit és az USA-ba toboroztak munkaerőt. A téves következtetés miatt a jogalkotás is az ügynökök tevékenységére koncentrált, ezért először az ügynöki tevékenység szabályozására hozott törvényt¹⁹. Majd a törvény végrehajtása során a politikai vezetés észlelte, hogy mennyire nehéz a kivándorlás állami, jogi eszközökkel való irányítása. Az 1881. XXXVIII-as tv a közvetítésre nem adott ki engedélyt, ezért a külföldi vállalatok közvetítése főleg postán keresztül zajlott. Ezt 1885-től a Hamburgból, és Brémából érkezett postai szállítmányok nem kézbesítésével akadályozták meg.

Ugyanakkor a belső vándorlás területén nem csak a gazdaságra gyakorolt hatása jelentkezett, hanem árnyoldalai is megjelentek. A felerősödő kivándorlás kezelésére, először helyi (vármegyei) szinten reagáltak, így 1880-as évek végén a vármegyék saját szabályrendeleteket alkottak, a kivándorlás meggátlása érdekében. Később az útlevél nélküli kivándorlás megakadályozása érdekében 1887-től, csak olyan embereknek állították ki Amerika irányába

¹⁷ Halász Iván: A nemzetközi migráció és a közigazgatás. Budapesti Corvinus Egyetem. Budapest, 2011. 93. o.

¹⁸ SALLAI J - KOBOLKA I: Kivándorlás első törvényi szabályozásai a XX. század elején Magyarországon és annak mai aktualitása Katonai Szemle 2014. 2 sz. p. 123-147

¹⁹ 1881. évi XXXVIII. törvénycikk a kivándorlási ügynökségekről

szóló vasútjegyet, aki rendelkezett érvényes útlevelemel. A kivándorlásra csábítás azonban csak fokozódott az 1890-es években, ezért a postai értékeket is ellenőrizték.

Később a ki és bevándorlás árnyoldalaira hívta fel a figyelmet Irányi Dániel, amikor irományában a következőkről szolt: „Magyarország határai minden megszorítás nélkül nyitva állanak minden külföldinek. Senki sem kérdi tőle kicsoda, honnan jön, miért jött, miből él. Lehet becsületes ember – s a legtöbb az – de lehet gonosztevő is.”²⁰ S bár a benyújtott törvényjavaslat főleg a bevándorlási kérdéseket feszegette, ezzel kezdetét vette a kivándorlási törvény megalkotása. A benyújtott törvényjavaslat nem került elfogadásra. Ugyanakkor az 1885-ben benyújtott javaslatot követően az országhatáron belüli vándorlás mellett felerősödött az országot elhagyni kívánó népesség száma is. Mindezek katalizátorként felerősítették, hogy a ki-be vándorlásról (amelyet nem lehetett bevándorlási címmel illetni, hanem helyette külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról szolónak jegyezték), és a hozzá kapcsolható útlevelemelről és *határrendőrségről* szoló (kiegészítve a 3 csendőrkerületparancsnokság felállításáról, és a Tengersizem határvita rendezéséről szoló) törvényjavaslatok egy csomagban²¹ lettek benyújtva.

A törvények benyújtásáig, megvitatásáig és elfogadásáig Irányi Dániel irományának benyújtásától (1885) azonban még hosszú út vezetett.

Ezen időszakban folyamatosan nőtt a kivándorlók száma, a keleti határok mentén rendszeresek voltak a határvillongások. Mindezek indokolták, hogy román-magyar határ viszonylatában határtárgyalásokra, majd megállapodásra, melyet követően határkitűzésre került sor.

A két fél által közösen aláírt megállapodásban vállalták, hogy a „határvonal tekintetében jövőben netán fölmerülhető minden nemű vitás kérdések kiegyenlítésénél ezen térképek, valamint a jelen szerződés határozmányai szolgálnak egyedüli alapul.” A részletes határleírást a megállapodás tartalmazta, amelyet a magyar törvénytarban bejegyzett 1888. évi XIV. törvénycikk is rögzített, (melynek részletes citálásától terjedelmi okok miatt eltekintek) továbbá a megállapodás melléklete volt a határvonalat megjelenítő négyszelvényes térképsorozat. A megállapodás részletesen rögzítette a határmegjelölés eszközeit,

²⁰ Indokolás, „az idegenek letelepedéséről” szoló törvényjavaslathoz 1885. március 17.

²¹ Ezek a törvények a következők:

- 1903. évi IV. törvénycikk a kivándorlásról
- 1903. évi V. törvénycikk külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról
- 1903. évi VI. törvénycikk az útlevelemelről
- 1903. évi VII. törvénycikk három új csendőrkerület felállításáról
- 1903. évi VIII. törvénycikk a határrendőrségről
- 1903. évi IX. törvénycikk a Magyarország és Ausztria között Szepes vármegye és Gácsország szélén az úgynevezett Halastó körüli területen, az országos határvonalnak megállapítása iránt az 1897. évi II. t. cikk értelmében alakított választott bíróság által hozott ítélet becikkelyezése tárgyában

(határköveket, határoszlopokat, azok felállításának módozatait) valamint a határpatakok esetén követendő határkitűzés eljárását. A korábbi határkitűzéshez képest új elemként jelentkezett, hogy a kitűzött határt később időszaki határvizsgálat alá kellett vetni, valamint, hogy a határ menti közös utakat a román és magyar határellenőrzést végzők bizonyos esetekben kölcsönösen igénybe vehették. Az újonnan kitűzött határok esetenként korábbi birtokokat vágtak ketté, így a szerződésben rögzítették a tulajdonosok szabad átjárását a határon.

A fentiekből is kitűnik, hogy immár egy modernebb határszerződésről van szó, amely sok területen új szabályozásokat rögzített. Maga az a tény, hogy az új határ kitűzése a legmodernebb geodéziai eszközökkel és módszerekkel történt, már nagy figyelmet kapott a hazai és a nemzetközi geográfiai tudományban. Friedrich Ratzel: Politikai Földrajz c. munkájában kiemelt szerepet tulajdonít a magyar-román határszerződésnek. Véleménye szerint: „A tudományosan megállapított határ természete az 1888. Április 16-án Ausztria-Magyarország és Románia között ratifikált szerződésben fejeződik ki.” E megállapítás elsőként nevezett tehát tudományosnak egy határkitűzést.

Az 1888-ban kitűzött román-magyar határ erdészeti, határrendészeti, egészségügyi közbiztonsági területekre jelentős hatást gyakorolt, emellett az alábbi változásokat eredményezte:

- módosították a határjelek büntetőjogi védelmét,
- *új határrendészeti szervezetet állítottak fel, a Határszéli Csendőrséget,*
- (elsőként) határőrizeti utasítást adtak ki,
- kishatárforgalom intézményrendszerének megteremtése,
- határrendfenntartás.

A román-magyar határkitűzést követően a Magyar Királyság keleti, délkeleti határai mentén 1891-től felállt Határszéli Csendőrség őrizte a határt, melynek feladatrendszerét, az 1891-ben kiadott határőrizeti utasításban a következők szerint írták le.

„a, tartozik pedig első sorban felügyelni arra, hogy az egész határvonalon a határjelzésre felállított jelek, t. i. kőszobor, határoszlopok, határhalmok, határárkok és magassági mérjegyek úgy, mint a határképen elő vannak tüntetve, jelenlegi helyeikben, valamint az erdőátvágások, és az egész határvonal teljes épségben fentartassanak;

b, tartozik ezen kőszobor, határoszlopok, határhalmok, határárkok, magassági mérjegyek, erdőátvágások és határvonal épségben tartása ellen bármely részről megkísérlendő minden ténykedést azonnal megakadályozni, szükség esetén az illetékes hatóságtól karhatalmat kérni;

c, tartozik a megelőző pontban felsorolt esetek bármelyikét kötelességszerűleg úgy a járásbéli főszolgabírói hivatalnak, mint az illető csendőrparancsnoknak azonnal körülményesen bejelenteni, és a szükséghez képest a főszolgabírói hivataltól utatsítást kérni, s ott, hol szolgabírói kirendeltség van rendszeresítve – mint a szorosoknál – ennek jelentést tenni;

d, tartozik minden jogosulatlan határátlépőt azonnal letartóztatni, s azt a nála talált tárgyakkal együtt, az illetékes főszolgabírói hivatalnak átadni.

e, tartozik mindenkit, ki az ország határának megjelölésére szolgáló kőszobort, faoszlopot, árkot, kő- vagy földhalmot, erdőátvágást vagy magassági mérjegyeket, akár a határvonal megváltoztatására célzó, akár másszándékból ledönti, megsemmisíti, eltávolítja vagy megrongálja, azonnal letartóztatni, és az illetékes főszolgabírói hivatalnak további törvényszerű eljárás végett átadni.”

Így az helyzet állt elő, hogy míg a keleti, délkeleti határok mentén a Határszéli Csendőrség által őrizve voltak a határok, addig a nyugati, délnyugati és északi határok szabadon nyitva álltak a kivándorlók, határsértők számára. Ezen az ellentmondásos helyzeten (a jelentős ki-, és bevándorlási folyamatok jelenléte) kívánt a kormány változtatni azzal, hogy egy korszerű határrendészeti szervet állít fel.

Az erre vonatkozó törvényjavaslatban, általánosságban a Határrendőrség felállítását a következőkkel indokolták:

„Az ország határszélének állandó felügyelet alatt tartása, az azon átirányuló forgalom folytonos ellenőrzése és a határ közelében felmerülő s az államrendészet szempontjából jelentékenyebb események figyelemmel kísérése az államoknak - az állam biztonsága és belnyugalma érdekében - mindenkor egyik legfontosabb kötelességét képezte és a történelem tanúsága szerint azok az államok, a legrégebb kortól napjainkig, határaiknak őrzésére, a különböző korszakoknak megfelelőleg különböző módokon ugyan, de mindenkor kiváló gondot fordítottak.

Fokozottabb mértékben hárul e kötelezettség az államokra ma, a midőn a forgalom és költözködés szabadsága, a közlekedési eszközök és módok tökéletessége és sokasága folytán, a legkülönfélébb utakon és alakban, könnyen juthatnak át az ország határán azok a veszélyek, melyek az állam biztonságát, intézményeit és belnyugalmát támadják meg, s melyeknek ép azért lehetőleg már az ország határán való elhárítása az államok legfőbb érdeke. Ennélfogva, tényleg csaknem minden állam a határőrizet céljaira külön, teljesen megbízható közegeket alkalmaz.

De alig van Európában állam, melynek földrajzi fekvésénél, különböző ellentétes érdekű népfajok közé ékeltségénél és belviszonyainál fogva, különböző és kiválóan fontos érdekeit

folyton fenyegető veszélyekkel szemben, határainak felügyeletére és oltalmazására nagyobb szükség volna, mint a magyar korona országainak.

És mégis nálunk az e tekintetben jelenleg létező intézkedések egyáltalán nem kielégítők. Ugyanis addig, míg a határőrvidék fennállott, az ország déli határának őrzése a cs. kir. határőrség teendői közé tartozott s e végből annak létszámából közvetlenül a határszélen katonai kordon szerveztetett, mely külön utasításokkal bírt.

A határőrvidék polgárosításával a volt határőrök által teljesített szolgálat részben a pénzügyőrségre, részben a vesztegintézetekre, majd az utóbbiaknak megszüntetésével a helyükbe lépett m. kir. belépőállomásokra és a m. kir. vámhivatalokra háramlott át.

Ezek a közegek azonban különleges feladatuknál fogva első sorban a saját szolgálati águk körébe eső teendőket végzik, s csak másodsorban teljesíthetik a rendőri szolgálatot, melyre gyakran sem elegendő idejük, sem elegendő képességük nincsen, s a pénzügyminiszter úr részéről már is történt felszólalás, hogy a pénzügyőrség a határrendőri szolgálat teljesítése alól felmentessék.

A vasúti csatlakozó pontoknál, nevezetesen Orsován, Predeálon, Verestoronban és Zimonyban vannak ugyan külön állami közegek alkalmazva, kiknek kizárólagos feladata a határrendészeti teendők ellátásában áll; azonban ezeknek sem hivatalos állása, sem működési köre törvényileg megállapítva nincsen.

Így tehát még azokon a határszéleken is, hol a rendészet némiképp gyakoroltatik, az különböző, egyéb szolgálati ágak közegeire van bízva, melyek egymással s a felettes rendőri hatóságokkal semmi szerves összefüggésben nem állanak s a melyek az állam érdekében szükséges megfigyelések és rendőri intézkedések teljes mellőzésével, majdnem kizárólag csak az útlelvizsgálat és statisztikai adatgyűjtés fizikai munkáját végzik, de még ezek a ténykedésük sem kielégítő, mert az erre irányuló ellenőrzés több helyen könnyen kijátszható.

Az ország északi és nyugati határszélein pedig a határrendészeti teendők ellátásáról egyáltalán nincsen gondoskodva.

Ez az állam tekintélyét is nagymértékben csorbító állapot, az állam létérdekeinek veszélyeztetése nélkül tovább fenn nem tartható, hanem sürgősen szükséges gondoskodni arról, hogy az ország határszélén az állam érdekében fekvő fontos rendőri teendők ellátására teljesen megbízható s kellő hatáskörrel felruházott állami közegek álljanak rendelkezésre.

Ily irányú szükséglet kielégítésére van hivatva a szervezendő határrendőrség, mely intézmény létesítése által, ha nem is lenne az államot fenyegető minden veszélyekkel szemben teljes biztonság szereszhető, de addig is, amíg a rendőri szolgálat az egész ország területén államosíttatni fog, legalább lényeges javulás lesz elérhető a tekintetben, hogy a határszéli

lakosságnak a szomszéd államok lakóival való sűrű és politikai szempontból reánk nézve nem ritkán hátrányos érintkezései ellenőrizhetők, továbbá az állami rend és belnyugalom megzavarására vagy felforgatására törekvő külföldi veszélyes elemek, a bűncselekmények miatt üldözöttek az ország határán feltartóztathatók és általában a gyanús s veszélyes egyének már a határ átlépésétől kezdve éber figyelemmel kísérhetők lesznek.

Különösen az ország délkeleti határszélén égetően szükséges a határrendőrség szervezése, mivel itt még útlevélkényszer áll fenn. Már pedig úgy e rendelkezés kellő érvényesülésének, mint egyáltalában az egész útlevélügy rendezésének egyik alapfeltétele, hogy az arra vonatkozó rendszabályok végrehajtására alkalmas és megbízható közegek álljanak az állam rendelkezésére.

Ezeken, az állam biztonságát közvetlenül érintő érdekeken felül további fontos feladat vár a határrendőrségre a déli széleken nagyban űzött nőcsempészet megakadályozásában.

Szomorú tény, hogy a szerbiai, romániai, de az egész Balkán félszigeten lévő bordélyházak nagyrészt magyarországi származású leányokkal vannak benépesítve. E fiatal leányok többnyire szolgálat vagy egyéb foglalkozás ürügye alatt lelketlen ügynökök által csábítatnak ki és azután az erkölcstelenség fertőjébe taszítatnak.

Ez az aljas lélekkufárság, daczára az ismételve tett intézkedéseknek, eddig nagyrészt a határszéli rendőri szolgálat elégtelensége miatt nem volt meggátolható, miért is e rendőri szolgálat szervezése folytán ezen a téren is lényeges javulás várható.

Jó szolgálatot fog tenni a határrendőrség a csempészet, különösen az állatcsempészet megakadályozásában, mely, sajnos, a határszéleken nagy mérvben elharapódzott s mely az államnak évente tetemes anyagi kárt okoz.

De nemcsak ezeken, hanem az északi és nyugati határszéleken is szükség van a határrendészetre. Indokolttá teszi ezt már az a fentebb is kiemelt körülmény, hogy ezeken az oldalakon számos vasúti és egyéb közlekedési vonal létesült, melyeken át élénk közlekedésben vagyunk nemcsak a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok, hanem az azokon túl fekvő államok lakóival is. Az e vonalakon ki- és beutazók figyelemmel kísérése tehát szintén fontos állami érdek.

A bevándorló és az államra úgy közgazdasági, mint rendőri szempontokból felette hátrányos vagyontalan népelemek mozgalmának ellenőrzése, illetve a bevándorlásnak kellő korlátok közé szorítása tekintetéből a határrendőri szolgálat különös fontossággal bír.

Nemkülönben sikeres szolgálatot tehet a határrendőrség a kivándorlók ellenőrzése és a jogosítatlanul eltávozó, nevezetesen a hadkötelesek kivándorlásának megakadályozása s általában a szökésben lévőknek még az ország elhagyása előtt való letartóztatása által.

Eddig is a rendszeres határrendőri szolgálat hiánya az oka annak, hogy a kivándorlók csaknem minden ellenőrzés nélkül hagyhatják el az országot s így a hadkötelesek, szökésben levők s általában mindazok, kik kivándorolni jogosítva nincsenek, ebben alig akadályozhatók meg, és a kivándorlók száma s útiránya meg nem állapítható.

De, az eddig a határon akadály nélkül szabadon átjáró kivándorlási ügynökök is könnyebben lesznek a határrendőrség által kinyomozhatók s üzelmeik meggátolhatók.”²²

A benyújtott törvénycsomagot a törvényhozók módosításokkal, ugyan de elfogadták, azok eltérő időpontokban hatályba léptek. A Határrendőrség gyakorlati felállítására 3 évet kellett várni, így arra 1906 januárjában került sor.

Felhasznált irodalom:

1. 1881. évi XXXVIII. törvénycikk a kivándorlási ügynökségekről.
2. 1903. évi IV. törvénycikk a kivándorlásról.
3. 1903. évi IX. törvénycikk a Magyarország és Ausztria között Szepes vármegye és Gácsország szélén az úgynevezett Halastó körüli területen, az országos határvonalnak megállapítása iránt az 1897. évi II. t. cikk értelmében alakított választott bíróság által hozott ítélet becikkelyezése tárgyában.
4. 1903. évi V. törvénycikk külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról.
5. 1903. évi VI. törvénycikk az útlevelügyről.
6. 1903. évi VII. törvénycikk három új csendőrkerület felállításáról.
7. 1903. évi VIII. törvénycikk a határrendőrségről.
8. A határrendőrségről 1903. évi VIII. törvénycikk indokolása. *Corpus Juris Hungarici* CD 1999..
9. Balla József: Biztonság növelése a határforgalom-ellenőrzésben, *Határrendészeti Tanulmányok*, HU ISSN 1786-2345 /nyomtatott, HU ISSN 2061-3997 /online/ 2010., VII. évfolyam 1. szám - p. 97-105).
10. Balla József: A biometria megjelenése a szabadság, a biztonság és a jog szolgálatában. (Belügyminisztérium Oktatási, Kiképzési és Tudományszervezési Főigazgatóság, *Rendvédelem Tudományos Folyóirat* II. évfolyam 4. szám, 2013., - p. 4-20.).
11. Fórizs Sándor: *Rendészet, határrendészet*. Belügyi szemle. 2015./12. sz. p. 106-128.
12. Halász Iván: *A nemzetközi migráció és a közigazgatás*. Budapesti Corvinus Egyetem. Budapest, 2011. 93. o.

²² A határrendőrségről 1903. évi VIII. törvénycikk indokolása. *Corpus Juris Hungarici* CD 1999.

13. Hautzinger Zoltán: Idegen a büntetőjogban. *AndAnn* 2016. Pécs. 9-11. o.
14. Kovács Gábor: A határrendészetben ható törvényszerűségek és elvek érvényesülése az illegális migráció elleni küzdelemben. In: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.) *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai.* 380 p. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2015. o.
15. Mátyás Szabolcs: *Law Enforcement Agencies frontiers.* *Kritische Zeiten.* Wien.2010. 47-56. o.
16. Németh József: *Integrált határigazgatás Schengen után,* Pécsi Tudományos Közlemények X., Pécs: 2009. 309-314.o.
17. Németh József: *A Rendőrség feladatai az illegális migráció és a nemzetközi terrorizmus elleni fellépés terén különös tekintettel a Balkán biztonsági helyzetére.* ZMNE-Bp. 133 p. 2011. (PhD disszertáció).
18. Pavik Ferenc – Laky Imre: *Határrendészet kézikönyve Budapest 1907 Pátria.* 404.o
19. SALLAI J - KOBOLKA I: *Kivándorlás első törvényi szabályozásai a XX. század elején, Magyarországon és annak mai aktualitása* *Katonai Szemle* 2014. 2 sz. 123-147. o.
20. Varga János: *A magyar határőrizeti szervek reagáló képessége (1867-1989).* *Rendvédelmi füzetek* 1999/26. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola. ISSN 1585-1249. 4-5. o.
21. Varga János: *Az ideiglenes tevékenységi formák és kötelékek alkalmazása az államhatár őrzésében, a vezetésükre való felkészítés helyzete és lehetőségei.* Egyetemi doktori értekezés. Budapest. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. 583//2/1997.
22. Vizi László Tamás: *„Kövesd példájokat vitéz eleidnek...”* A magyar nemesi felkelés a francia háborúk időszakában, különös tekintettel Székesfehérvár és Fejér vármegye inszurrekciós szerepére. *Városi Levéltár és Kutatóintézet, Székesfehérvár,* 2014. 300. oldal.

Fórizs Sándor

A Magyar Királyi Határrendőrség, az első rendészeti jellegű határőrizeti szerv

Bevezetés

A Magyar Királyi Határrendőrség megalakulásának 110. évfordulója alkalmából megrendezett konferenciánknak nagy jelentőséget tulajdonítok. A korábbi határőrség mindig fontosnak tartotta szakmatörténete és tevékenysége elméletének kutatását. Bár a szervezet már megszűnt, határrendészet vonatkozásában a lendület nem múlt el. A Magyar Királyi Határrendőrséget méltán tarthatjuk egyik elődünknek, még abban az esetben is, ha nem működött csak mintegy tizenkét évet. Ebből az időszakból négy évet az első világháború töltött ki, ami már nem tette lehetővé a normális békeidőszaki munkát. Ennek ellenére megfelelő tanulságokat vonhatunk le és sok érdekes, az akkori technológiai szintre és közigazgatási sajátosságokra visszavezethető sajátosságot találhatunk. A témának, a határrendőrségnek, meglepően nagy és színvonalas irodalma létezik. Az általam igénybevett legfontosabb publikációkat a felhasznált irodalom jegyzékében tüntetem fel. Látszólag nehéz dolog ezen a területen újat mondani. Szervezeti és feladatrendszer vonatkozásban már részletesen feldolgozták a határrendőrséget. Az akkori irányítás néhány sajátosságát és egyes napi kérdések rendezésének módját szeretném írásomban a Tisztelt Olvasónak bemutatni. Szerencsénkre rendelkezünk néhány, abban az időben kiadott kézikönyvvel. Ezek egyikének feldolgozása képezi tanulmányom gerincét. Emellett nem érdektelen vizsgálni a határrendőrség megalakításakor, majd az azt követően kialakult nemzetközi helyzetet. Bár az akkori szervezetet körkörösén, a régi Magyarország teljes határán kiépítették, fő célja mégis két meghatározóan fontos szomszédos állam határszakaszán, Szerbiával és Romániával közös érintkezési vonalon a határőrizet és a határforgalom ellenőrzése volt. Kis „csúsztatással” mondhatnánk, hogy a körülmények hasonlítottak a mai schengeni viszonyokra. Ez a két irány külső, míg a többi a belső határra emlékeztet. Sajnos ezzel a két országgal gyorsan romlottak a kapcsolatok. A későbbiekben mindkét ország háborús ellenfelünk lett. El kell ismernünk a korabeli törvényalkotás és szervezetalapítás gyorsaságát, alaposágát. A határrendőrségi törvény vitája 1902-ben kezdődött és a jogszabály 1903-ban került elfogadásra a szervezet 1906. januári működési indításával. A dátumokból láthatjuk, a történelem nem hagyott hosszú kifutási időt elődünknek.

1. A határrendőrség megalakulásának körülményei

1.1. Külpolitikai viszonyok

Az 1903. évi VIII. törvénycikk a határrendőrségről olyan időben lett elfogadva, amikor még senki sem számított a hamarosan bekövetkező első nagy világégésre. Rendkívül érdekes, az európai országok kortárs politikai vezetései, kormányai nem voltak képesek érzékelni a kontinens szintjén növekvő feszültség valós mértékét. A következő években egy sor válságóc alakul ki, háborúk zajlanak, mégsem merül fel a gondolat, hogy az egész folyamat egyszer összesűrűsödik és általános katonai konfrontációba torkollik. CHRISTOPHER CLARK könyve²³ hétszáz oldalon mutatja be a folyamatot, elemzi még a magyar- szerb kapcsolatokat is. Érdemes elolvasni és elgondolkozni, mi az, ami egy ilyen helyzetben előre érzékelhető és mi az, ami nem. Talán az emberiségnek abban az időben még nem volt elég tapasztalata, nem volt még soha világháború, így annak gondolata sem merült fel. Bizonyos, ha az ország vezetése érzékeli és komolyan veszi a korai jelenségeket, másképpen szervezi meg a határrendőrséget, vagy egyáltalán létre sem hozza.

„1903. június 11-én, nem sokkal hajnali két óra után a szerb hadsereg huszonnyolc tisztje megközelítette a belgrádi királyi palota főbejáratát, s rövid tűzharc után lefegyverezték és letartóztatták az épület előtt strázsáló őröket.”²⁴ A királyi lakosztály nehéz tölgyfa ajtaját dinamittal robbantották fel és hosszas hajsza után elfogták s meggyilkolták a királyi párt. ALEXANDER király és DRAGA királyné holttestét az ablakon dobták ki. A királyné két testvérét egy rendőr őrszobán szúrták le elfogásukat követően. Az OBRENOVIC dinasztia nem létezett többé és alapvetően meg fog változni Szerbia történelme. Ezzel tulajdonképpen a Magyar Királyi Határrendőrség története is rövid pályafutású lesz, pedig még el sem kezdődött, hiszen ebben az évben fogadták el az alapításáról szóló törvényt. A trónt az akkor még svájci száműzetésben élő KARADORDEVIC PÉTER vette át. Felgyorsult Ausztria-Magyarország és Szerbia eltávolodása egymástól. Az összefüggéseket jól szemlélteti egy személy pályafutása. A királyi palota elleni támadás vezetői között volt és súlyosan megsebesült DRAGUTIN DIMITRIJEVIC hadnagy. Őt társai magas termete miatt az egyiptomi bikaistenről Ápisz-nak hívták. 1914 júliusában majd ő lesz a szerb titkosszolgálat vezetője és egyesek szerint fontos szerepet játszott az osztrák trónörökös meggyilkolásában. Annyi bizonyos, Bosznia anektálását követően nagyon megromlott hazánk kapcsolata a szomszédos országgal. FERENC JÓZSEF császár 1908. október 8-án jelentette be az annexiót. Háborús válság alakult ki. A Monarchia csapatokat küldött az államhatárra és végül nemzetközi nyomással

²³ Christopher Clark: Alvajárók. Hogyan menetelt Európa 1914-ben a háború felé. Park Könyvkiadó, 2012. ISBN 978-963-075-5.

²⁴ Christopher Ibid. p. 21.

kényszerítették szomszédunkat az események elfogadására. A körülmények már a kezdetekben sem kedveztek egy polgári jellegű rendészeti szerv tevékenységének. Majd lezajlott az első (1912. október) és második (1913. június) Balkán- háború, melyek megerősítették Szerbia pozícióit, bár nem annyira, amennyire azt a szerb kormány szeretne volna. Az Osztrák Magyar Monarchia sikeresen megakadályozta, hogy szomszédunk kijusson az Adriára és ott tengeri kikötőt szerezzen és ez által mezőgazdasági termékeit saját kikötőből szállíthassa nyugat-európai országokba. Továbbra is kénytelen volt a magyarországi vagy a Szalonikibe vezető vasútvonalakat használni, vagyis rá volt szorulva a külföld jóindulatára.

A magyar-szerb vámháború tovább súlyosbította a helyzetet.,,A Szerb Királyság és Bécs viszonya már az annexiós krízist megelőzően is feszültségektől volt terhes. 1906-ban kirobbant a vámháború a Monarchia és Szerbia között, amelynek minden józan számítás szerint Szerbia vereségével kellett volna végződnie (Szerbia belefullad saját zsírjába, remélték a Monarchia fővárosaiban). Ehelyett megerősödve, gazdaságilag jelentős mértékben függetlenedve került ki belőle 1911-ben, bár ez a függetlenség elég törekeny volt, lévén nem volt neki tengeri kijárata. Éppen ezért, a vámháborút követően még inkább megerősödött Belgrádban az a felismerés, hogy Szerbiának szüksége van biztos útvonalakra kiviteléhez, vagyis kijáratra a tengerhez.”²⁵ A vámháborút az osztrák-magyar hatóságok kezdték azzal a céllal, hogy Szerbiát gazdasági nehézségek támasztása útján politikai tárgyalásokra és engedményekre kényszerítsék. Lényegében megtiltották a kereskedelmi és banki tevékenységet, pénzügyi befektetéseket Szerbiában. Szomszédunknak viszont sikerült mezőgazdasági termékeit Franciaországban és Olaszországban eladnia és cserébe a szükséges iparcikkeket, fegyvereket megvennie. Az ottani pénzintézetek azonnal benyomultak az üressé vált területekre. Növekedett Szerbia nyugati irányú elkötelezettsége és erősödött gazdasága.

A távolabbi politika sem volt bizalomépítő.²⁶ Lezajlott az első (1905) és második (1911) marokkói válság, az orosz-japán háború (1904-1905). Összességében ezekkel az eseményekkel kapcsolatban elmondhatjuk, a külső, nemzetközi körülmények nem voltak kedvezőek egy polgári jellegű határrendész szervezet alapítására. Annak, hogy ez mégis megtörtént alapvetően belső, magyarországi, az államreformmal összefüggő okai voltak. Másrésztől joggal feltételezhetjük, hogy a kortárs politikai vezetés nem ismerte fel a külső politikai változások teljes mértékét. Az 1903-1914 közötti feszültség növekedést részben azért

²⁵ Hornyák Árpád: Szerbia külpolitikája a századfordulón és a világháború előestéjén. múlt-kor. 2005.05.30. szám.http://mult-kor.hu/20050530_szerbia_kulpolitikaja_a_szazadfordulon_es_a_vilaghaboru_eloestejen, [2016.06.30.]

²⁶ Bizonyos mértékig hasonlóan napjainkhoz, akkor és most egyaránt a rövidtávú érdekek diktáltak, a stratégiai gondolkodás szinte unikum. Lásd: Ritecz György – Sallai János: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége – Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs, 2015.

lereagáltak. Az eredeti határrendőrség a zöldhatár őrizetéért is felelős volt. Az itt szolgálatot teljesítő járőreit karabéllyal szerelték fel. 1912-ben a határ őrizetét a terepen a határrendőrség vette át. Feltételezésem szerint ez az intézkedés már tükrözte a feszültség növekedésének felismerését.

1.2. A belpolitika

A határrendőrség megalapításának belső körülményeit már több szerző is tárgyalta. SALLAI JÁNOS²⁷ ezzel kapcsolatban bemutatja az első „Határrendészeti kézikönyv”-et, mely 1907-ben került kiadásra, mint a szervezet egyik induló szabályozása. Magyarország a XX. század elején jelentős belső problémákkal szembesült. A feudális nagybirtokrendszer fennmaradása és a politikai hatalom ezen birtokos réteg kezében összpontosulása, a föld nélküli lakosság szegénysége kivándorlási hullámot gerjesztett. Rendezetlenek voltak a nemzetiségi kérdések. Az ugyanekkorra lezajlott jelentős ipari fejlődés, vasútépítés, a közlekedés és külföldre irányuló utazás, a nemzetközi kereskedelem fellendülését hozta magával. Az 1903-as évben a kormány és a parlament mintha az összes problémát egy időben kívánta volna megoldani, futva fogadták el a kapcsolódó törvényeket.” 1903-ban ugyanis hat törvényt fogadtak el, amelyek a rendészethez kapcsolódtak. Erre a magyar parlamentben azóta sem volt példa. Ezek a törvények a következők:

- 1903. évi IV. törvénycikk a kivándorlásról,
- 1903. évi V. törvénycikk külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról,
- 1903. évi VI. törvénycikk az útlevelügyről,
- 1903. évi VII. törvénycikk három új csendőrkerület felállításáról,
- 1903. évi VIII. törvénycikk a határrendőrségről,
- 1903. évi IX. törvénycikk a Magyarország és Ausztria között Szepes vármegye és Gácsország szélén az úgynevezett Halastó körüli területen, az országos határvonalnak megállapítása iránt az 1897. évi II. tc. értelmében alakított választott bíróság által hozott ítélet becikkelyezése tárgyában.”²⁸

A ténylegesen is működő második magyar állami rendőrség, a határrendőrség felállításáról, az 1903. évi VIII. törvénycikk rendelkezett. Az 1902 őszén született törvényjavaslatot, a bizottságok támogató jelentését követően, a képviselőház egyhangúlag elfogadta. A március 11-ei szentesítés után, a törvény kihirdetésére 1903. március 14-én került sor. Hatályba

²⁷ Sallai János: A határrendészet első kézikönyve. A modernkori magyar határrendészet száztizéve, Szerkesztette: Gaál Gyula Hautzinger Zoltán, kiadta a Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozata, 2013., ISBN: 978-963-08-6212-7.

²⁸ Sallai Ibid. p. 61.

léptetéséről, az 1905. december 9-én hozott minisztertanácsi határozat értelmében, az 5692/1905. (XII.29.) M.E. számú rendelet döntött. E szerint, a törvénycikk 1906. január 15-én lépett hatályba, azaz ekkor kezdték meg szolgálatukat a testület tagjai. A végrehajtásra, a belügyminiszter 91000/1905. (XII.29.) B.M. szám alatt, körrendeletet adott ki, melynek mellékletét képezte az ugyan-e tárgyú 117 szakaszból álló utasítás, az 1908. évi 104800. B.M. számú rendelettel kiadott szolgálati utasítás.

2. A zsebkönyv

A „Határrendőrségi Zsebkönyv 1910, II. évfolyam” című anyag megtalálható az Országgyűlési Könyvtárban. Ugyanazon a könyvtári nyilvántartási számon szerepel a következő zsebkönyv is némileg más megnevezéssel, (Határrendőrség Zsebkönyve, 1911). Sajnos az első évfolyam meglétére nincs utalás, pedig mint a működésre vonatkozó első okmány igen értékes lenne. Tulajdonképpen egy vezetési dokumentumról van szó bár a „Zsebkönyv” megnevezés miatt ezt eredetileg nem feltételeztem. Mint irányítási okmány a jelentőségét csak a kor technológiai viszonyai mérlegelése után érthetjük meg igazán. Szerkezete az alábbi:

- Elöl egy naptárral kezdődik.
- 27. old., Törvénykezési szünnapok ismertetése.
- 28. old. Betűrendes névmutató, a névnapok.
- 35. old. „A felséges uralkodóház.” Bemutatja az uralkodói családot, gyerekek, testvérek.
- 38. old. A kormány bemutatása. Minisztériumok. Belügyminisztérium a főosztályokkal, nevekkal.
- 46. old. „A m. kir. határrendőrség tisztviselőinek rangsorozata.”
- 64. old. „A m.kir. határrendőrség személyzetének beosztása.”
- 83. old. „A határrendőrség hatósági területébe bevont városok, járások, nagyközségek, körjegyzőségek és kisközségek.”
- 111. old. „A m. kir. csendőrség elhelyezése.” 8 csendőrkerületet ismertet településenként.
- 128. old. „Katonai parancsnokságok elhelyezése.” Ezredenként adja meg az állomáshelyeket.
- 138. old. „Fő- és székvárosi m. kir. államrendőrség.” Követségek, konzulátusok Magyarországon, osztrák- magyar külképviseletek külföldön.
- 150. old. „A határrendőrség tisztviselői létszámába való pályázat feltételei.”

- 159. old. „Határrendőrök felvételére vonatkozó szabályok. (Kivonat a 128000/1906 B.M. rendelettel kiadott „Szolgálati szabályzatból”)”
- 166. old. Lakbérbeosztás.
- 168. old. „Idegen ércpénzek”. Táblázatok. Egy font sterling 24 korona. Törökországból egy piaszter 21 korona.
- 170. old. Posta és táviratdíjak. Bélyeg illetékek.
- 173. old. „Vadászati és halászati tilalmi időszakok.”
- 174. old. „1908. év december hó 1-től kiadott fontosabb B.M. rendeletek gyűjteménye” összesen 76 db. dokumentumot tartalmaz a 294. oldalig.

A tartalom már jelzi a vezetési okmány jellegét. Nyilvánvalóan egyes megoldás az internetet megelőző korban, hogy a vezetők rendelkezésére álló kézikönyvbe évenként bedolgozták a kiadott BM rendeleteket és módosításokat. Leírásra került az illetékességi terület, a minisztérium és maga a határrendőrségi szervezet, az együttműködők. Ismertetik az állományba kerülés feltételeit. Érdekesség, hogy a kis létszámú szervezet munkatársait név szerint tartalmazza. Ebben az időben a kapcsolattartás eszköze a levelezés. Sürgős esetekben a postai távirat. Ebből kifolyólag a távirati és csomagdíjakat, költségeket részletesen taglalják. A külföldi fémpénzek átszámítását az államhatáron beszedendő illetékek miatt szerepeltetik. A határrendőrség a nemzetközi vasúti és folyami átkelőhelyeken tevékenykedik. A hajókkal és vonatokkal kiutaztak a túloldalra, majd az ellenjárművel visszatértek. Mindehhez a tevékenységhez szükség volt a valuták pontos elszámolására, átváltására. Egyébként a BM. rendeletek nagyobbik része gazdálkodási, pénzkezelési problémákkal foglalkozik. A kézikönyv tartalmaz egy olyan részt, amelyben a minisztériumnak felküldött közérdeklődésre számító kérdések és az azokra adott válaszok szerepelnek, nyilvánvalóan képzési céllal. Néhány példa:

- A helyi vezető levelében kérdezi, mi a megítélése annak, hogy beosztottja Belgrádban intézkedett és ebből problémák adódtak? Válasz: a hajón a folyami úton a szerb fővárosig mienk az intézkedés joga, a kikötést követően a szerb hatóságé.
- Másik kérdés, a Monarchia állampolgárának kell-e tekinteni a Bosznia-Hercegovina polgárát. Ekkor a válasz még nemleges.
- Kérdések és kérelmek merülnek fel, hogy a járőrök Romániából és Szerbiából milyen élelmiszert és mekkora mennyiségben hozhatnak be magukkal. Nyilvánvalóan a kinti alacsonyabb árak csábítóak voltak. A válaszok szabályozzák, hogy csak saját szükségletre lehet vásárolni.

Néhány érdekes sajátosság:

- Az állomány fegyverzete vasúton, hajón forgópisztolyból állt. A löszert a kirendeltség vezető kezelte és adta ki szolgálatba. A forgópisztolyokat hamarosan lecserélték ismétlő pisztolyra. Az úgynevezett őrségek állománya a zöldhatárt őrizte (1912-ig). Az ő fegyverzetük karabély volt. A pisztolyt áthelyezéskor nem vitték magukkal, az ismétlő karabélyt és egyéb felszerelést (szurony, járőrtáska, derékszíj, puskaszíj) igen. Az állomásokon, kikötőkben az altisztek kardot viseltek.
- Az állomány jelentős anyagi támogatást kapott különböző pótlékok formájában. Fizették a szolgálati érdekű utazásokat, költözést, ruhavásárlást. Az alacsonyabb beosztásúak orvosi ellátását az állam állta. Ebben az időben még a vasút is csak részlegesen volt kiépítve, gépkocsi szinte egyáltalán nem létezett. Szabályozták lovas kocsik bérlésének összegét költözködés és szolgálati út esetére, kilométerre és a csomagok súlyára. Az egységes értelmezés céljából külön kérték a tiszt urakat, hogy a velük utazó cselédek költségeit a BM terhére ne számolják el. Ebből a mondatból következtetni lehet a vezető réteg viszonylag magas életszínvonalára.
- Már ebben az időben folyt „ujjnyomatvétel” az országos bűnügyi szolgálat céljaira.
- A szervezet nyomozó hatóságként is tevékenykedett. Az úgynevezett „bűnvádi nyomozás” a 76,338/1909. sz. B.M. körrendelet kivándorlási törvénybe ütköző eseteire; uzsorára; külföldi borbélyba, vagy külföldre kerítésre vonatkozott. Az a kirendeltség folytatta le ahol a hajón vagy vasútállomáson történt a cselekmény és ahol csak határrendőrség működött.
- A viszonylagosan kis létszámú szervezetet a Belügyminisztériumból 14 fő irányította. A határrendőrségi ügyeket a Belügyminisztérium Rendőri Főosztályának Államrendőrségi és Közbiztonsági Alosztálya intézte. 1913-ban a miniszter közvetlen rendelkezése alatt megnevezésre, létrehozásra került a határrendőr-főnökség, melyet a következő év április 1-jén megszüntettek, és egyidejűleg megszervezték a Rendőri Főosztályon belül, az V/c. Határrendőrségi Alosztályt. A gyors ide-oda szervezés láttán óhatatlanul felmerül a gondolat, mennyire játszott szerepet a változtatásokban a nemzetközi feszültség növekedése.

Záró gondolatok

Az 1919. október 1-jén keltezett, a rendőrség államosításáról szóló 5047/1919. M. E. számú rendelettel megszűnt a Magyar Királyi Határrendőrség. Beleolvadt a létrehozott egységes

rendőrségbe. Vitathatatlanul egy modern polgári rendészeti szervnek szánták az 1903-as törvényben. Ezt tükrözi szervezete, feladatrendszere és fegyverzete is. Meghaladta kora általános és közigazgatási színvonalát és az akkori magyarországi viszonyokat. Létrejött a szememben kuriózumnak számít. Valószínűleg hosszú és eredményes tevékenység várt volna rá, amennyiben a külpolitika, az első világháború és Magyarország háborús tragédiája nem következik be. Maga a létrehozását indokoló társadalmi igény, a távolsági személyforgalom ellenőrzése viszont nem tűnt el és így újra meg újra megjelentek hazánkban azok a szervezetek melyek ennek a követelménynek eleget tudtak tenni. Az államhatárhoz kapcsolódó két nagy feladatrendszert, a zöldhatár őrzését és a forgalom ellenőrzést hol egy, hol pedig több egymással párhuzamosan funkcionáló szervezet látta/látja el. 1945-ben ismét megszervezésre került a határrendőrség a belügyminiszter 145.389/1945.(IV.12) számú rendelete alapján. A testületet a kormány, 1950. január elsejétől beolvasztotta az Államvédelmi Hatóságba bekerült határőrségbe, majd a határőrség ismételen önálló szervezetté vált a Belügyminisztérium alárendeltségében. 2007-től a feladatrendszer ellátása visszakerült a rendőrséghez.

Felhasznált irodalom

- Határrendőrségi Zsebkönyv 1910, II. évfolyam, Országgyűlési Könyvtár nyilvántartási száma: 412-417, a Magyar Királyi Állami Határrendőrség Zsebkönyve, összeállította Kürthy Sándor, II. évfolyam. 1910., Budapest 1909. Ádám Herman Könyvnyomdája.
- Határrendőrség Zsebkönyve, 1911, az Országgyűlési Könyvtár nyilvántartási száma: 412-417. (az előző anyaggal azonos könyvtári nyilvántartási számon, de külön kötet).
- Határrendészet Kézikönyve. Szerk: Pavlik Ferenc, Laky Imre, Pátria Irod. Váll. és Nyomda, Budapest 1907. Magántulajdonban.
- Christopher Clark: Alvajárók. Hogyan menetelt Európa 1914-ben a háború felé. Park Könyvkiadó, 2012. ISBN 978-963-075-5.
- Parádi József: A Magyar Királyság határrendőrsége. http://epa.oszk.hu/02100/02176/00007/pdf/RTF_21_101-116.pdf, [2016.06.30.]
- A modernkori magyar határrendészet százöt év. Szerk.: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán, kiadta a Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozata, 2013., ISBN: 978-963-08-6212-7, <http://www.bm-tt.hu/assets/letolt/konyvjelzo/Amkorimrhr.pdf>. [2016.06.30.]
- Fiumei rendőrség. https://hu.wikipedia.org/wiki/Fiumei_rend%C5%91rs%C3%A9g, [2016.06.30.]

- Határrendőrség- Wikipédia.
- <https://hu.wikipedia.org/wiki/Hat%C3%A1rrend%C5%91rs%C3%A9g>, [2016.06.30.]
- Parádi József: A dualizmuskori magyar rendvédelem és határőrizet. A Magyar Királyi Határrendőrség. Határrendészeti Tanulmányok, III. évfolyam 1. szám, 2006/1 Különszám. ISSN: 1786-2345, 2006.
- Gáspár László: A Magyar Állami Határrendőrség helye, szerepe a magyar határőrizet fejlődéstörténetében. Határrendészeti Tanulmányok, III. évfolyam 1. szám, 2006/1 Különszám. ISSN: 1786-2345, 2006.
- Zeidler Sándor: A Magyar Királyi Határrendőrség egyenruhái és rangrendszere. Határrendészeti Tanulmányok, III. évfolyam 1. szám, 2006/1 Különszám. ISSN: 1786-2345, 2006.
- Nagy György: Határforgalom ellenőrzés a Magyar Királyság dualizmuskori államhatárain. Határrendészeti Tanulmányok, III. évfolyam 1. szám, 2006/1 Különszám. ISSN: 1786-2345, 2006.
- Hautzinger Zoltán: A Határrendőrség helye, szerepe a rendvédelmi szférában alkotmányjogi szempontból. Határrendészeti Tanulmányok, III. évfolyam 1. szám, 2006/1 Különszám. ISSN: 1786-2345, 2006.
- Bencsik Péter: A Magyar Királyság útlevelei, kishatárforgalmi úti okmányai a dualizmus időszakában. Határrendészeti Tanulmányok, III. évfolyam 1. szám, 2006/1 Különszám. ISSN: 1786-2345, 2006.
- Suba János: A magyar-román határ pontosítása a dualizmus idején. Határrendészeti Tanulmányok, III. évfolyam 1. szám, 2006/1 Különszám. ISSN: 1786-2345, 2006.
- Nagy György: A Magyar Királyi Határrendőrség felállításának okai, máig ható jelentősége. A modernkori magyar határrendészet százöt évé. Szerk.: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán, kiadta a Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozata, 2013., ISBN: 978-963-08-6212-7.
- Parádi József: A dualizmuskori Magyar Királyság határrendőrsége. A modernkori magyar határrendészet százöt évé. Szerk.: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán, kiadta a Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozata, 2013., ISBN: 978-963-08-6212-7.
- Sallai János: A határrendészet első kézikönyve. A modernkori magyar határrendészet százöt évé. Szerk.: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán, kiadta a Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozata, 2013., ISBN: 978-963-08-6212-7.

- Parádi József: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. Belügyi Szemle 1982 10. sz. pp. 44-51.
- Parádi József: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve, a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. Hadtörténelmi közlemények 1986. 3. sz. pp. 541-570.
- Vámháború Szerbiával. <http://www.huszadikszazad.hu/1906-januar/gazdasag/vamhaboru-szerbiaval>, [2016.06.30.]
- Hornyák Árpád: Szerbia külpolitikája a századfordulón és a világháború előestéjén. Múlt-kor. 2005. május 30. szám. http://mult-kor.hu/20050530_szerbia_kulpolitikaja_a_szazadfordulon_es_a_vilaghaboru_elostejen, [2016.06.30.]

Balla József

Úti okmányok a XX. század elején és végén, avagy az úti okmányok 110 éve

Az úti okmányok kiállításának és okmányvédelmének kutatása, az azokat befolyásoló társadalmi és biztonságnövelő tényezők feltárása képességnövelő hatást gyakorolhat a határforgalom-ellenőrzést végző hatóság/hatóságok tevékenységére is. Az úti okmányok biztonsági elemeinek fejlődése megköveteli az ellenőrzés oldaláról történő lépéstartást, mivel a biztonsági elemek csak akkor tudják biztonságnövelési funkciójukat betölteni, ha a hamisítás elleni funkció érvényesülése mellett elősegítik ezen védelmi elemek ellenőrizhetőségét is. Mit ér a kor technikai és technológiai szintjével összhangban lévő biztonsági elemek alkalmazása, ha azok eredetiségének vizsgálatát csak időigényesen és „laborkörülmények között” van lehetősége az ellenőrző hatóságnak elvégeznie. Napjainkban elengedhetetlen, hogy „tömegellenőrzés” keretében, egyszerű eszközökkel és módszerekkel lehessen az ellenőrzés helyszínén döntést hozni a biztonsági elemek eredetiségére vonatkozóan. Például a nemzetközi személyforgalomnak egy speciális területe volt a második világháborút követően a hadifoglyok hazatérése. Őket úti okmányokkal általában a fogolytáborból elbocsátó hatóság látta el, melyet azonban egyes országok hatóságai, figyelembe véve az államhatárok újbóli változásait már csak szelektálva fogadtak el. Ehhez hozzátartozik az is, hogy még abban az időben sem volt elegendő információ ezen okmányok formai és tartalmi követelményeire vonatkozóan. A témával és következményeivel foglalkozik tanulmányaiban Fórizs Sándor²⁹. *“1947. augusztus 27-én a lökösházi határrendészeti kapitánysághoz 15 főből álló, orosz hadifogságból jövő fogoly érkezett, akik német ajkúak és román állampolgárok voltak. Nevezettek fogságból való elbocsájtásuk alkalmával orosz nyelvű igazolványt kaptak, melynek alapján a lökösházi határrendészeti kapitányság vezetője megkísérelte a román területre való áttételüket vonaton. Ezen eljárást háromszor megismételte, mivel a román határőrizeti szervek az illetőket befogadni nem akarták.”*³⁰ Mit is jelent valójában a tömegellenőrzés kifejezés? Magyarországon a rendszerváltozást megelőzően a határforgalom-ellenőrzése során az volt az általánosan elfogadott követelmény és eljárásrend, hogy mindenkit, mind kilépő, mind belépő irányban

²⁹ Fórizs Sándor: Az idegenrendészet problémái 1947-ben, Magyar Rendészet (ISSN 1586-2895) XIV. évfolyam, 2014/4. szám, - p. 53-64.

Fórizs Sándor: Menekültügyi válsághelyzet 1947-ben, Belügyi Szemle (ISSN 1789-4689) 63. évfolyam 2015/02., A Belügyminisztérium szakmai, tudományos folyóirata, - p.149-163.

³⁰ Fórizs Sándor: Tragédia az államhatáron, Hadtudomány (ISSN 2060-0437), XXIV. évfolyam 2014. 1. elektronikus szám, - p. 188.

Letöltés: http://mhht.eu/hadtudomany/2014/2014_elektronikus/14_FORIZS.pdf, 2017. július 17.

azonos tartalmú (természetesen már akkor is jelentősége volt a kockázatelemzésnek, amely befolyásolta az alap ellenőrzés tartalmától történő eltérést a szigorúbb ellenőrzés irányába) ellenőrzés alá vontak, amelyet totális ellenőrzésnek is neveztek. Ezen ellenőrzési mechanizmus alapvetően addig tartható fenn jelentősebb utasvárakozás kialakulása nélkül, amíg az államhatár átlépésére jelentkező személyek száma arányban van a határátkelőhely adott ellenőrzési technológia melletti áteresztő képességével. Attól kezdve, hogy az utasok száma jelentősen emelkedik – amely már nincs összhangban a határátkelőhely infrastrukturális áteresztő képességével – már csak állandósult várakozások mellett lehet a totális ellenőrzést folytatni. Hazánkban a rendszerváltozás azt is eredményezte, hogy mindenki előtt megnyílt a lehetőség, hogy külföldre utazzon, amely következtében állandósultak az említett utasvárakozások. A probléma kezelésére a szelektív és differenciált ellenőrzési technológia alkalmazása a lehetséges megoldás, amelyet többek között Varga is részletesen szemléltet.³¹ A szelektivitás azon alapszik, hogy valamilyen szempontrendszer szerint (alapvetően állampolgárság) a határátkelőhelyre érkezésnél megtörténik az utasok meghatározott helyre, forgalmi sávra irányítása (jelzőtáblák segítségével). A jelenlegi gyakorlatban ez például azt jelenti, hogy más forgalmi sávra kell a gépkocsijával besorolnia egy osztrák állampolgárnak – aki az Európai Unió tagja, ezáltal a szabad mozgás uniós jogával rendelkezik – és más forgalmi sávra egy szerb állampolgárnak – aki úgynevezett harmadik ország állampolgára, mert Szerbia nem tagja az Európai Uniónak, így nem élvez a szabad mozgás uniós jogát –. A differenciált ellenőrzés a végrehajtandó ellenőrzés tartalmára vonatkozik. Maradva az előző példánál az osztrák állampolgár esetében ez az úgynevezett minimum-ellenőrzés, amely alapvetően a személyazonosítást és az úti okmány egyszerű és gyors ellenőrzését foglalja magába, annak megállapítása érdekében, hogy találhatóak-e rajta hamisításra utaló jellegzetességek illetve érvényes-e. A szerb állampolgár esetében az úgynevezett alapos ellenőrzés az alkalmazandó eljárás, amely tartalma ki- és beutazáskor is eltérő lehet. A beutazáskor végrehajtott alapos ellenőrzés részletes vizsgálatot ölel fel, amely az alábbiakra terjed ki:

- *„annak vizsgálata, hogy a harmadik ország állampolgára rendelkezik-e a határátlépéshez szükséges érvényes, még le nem járt okmánnyal és adott esetben a szükséges vízummal vagy tartózkodási engedéllyel;*

³¹ Varga János: A totális határforgalom-ellenőrzéstől a szelektív és differenciált ellenőrzésig: (Az 1980-as és 1990-es évek világpolitikai és társadalmi változásai, hatásuk a határforgalom-ellenőrzésre). In: Deák József, Gaál Gyula, Sallai János, (szerk.): A toll sokszor erősebb, mint a kard, Rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Főrizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére, Nemzeti Köszölgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit kft, 2016., - p. 226-238.

- az úti okmány alapos átvizsgálása abból a szempontból, hogy találhatóak-e benne hamisításra utaló jelek;
- az érintett harmadik országbeli állampolgár úti okmányában szereplő beléptető- és kiléptető bélyegző-lenyomatok megvizsgálása annak ellenőrzésére – a beléptetés és kiléptetés dátumának összevetésével –, hogy az érintett személy nem lépte-e túl a tagállamok területén engedélyezett tartózkodás maximális időtartamát;
- a harmadik országbeli állampolgár indulási és célországának, valamint a tervezett tartózkodás céljának vizsgálata, és szükség esetén a megfelelő igazoló okmányok ellenőrzése;
- annak vizsgálata, hogy a harmadik országbeli állampolgár rendelkezik-e a tervezett tartózkodás időtartamának és céljának megfelelő, valamint a származási országba való visszatéréshez vagy egy olyan harmadik országba történő átutazáshoz, ahová őt biztosan beengedik, megfelelő fedezettel, illetve képes ezt a fedezetet jogszerűen biztosítani;
- annak vizsgálata, hogy az érintett harmadik országbeli állampolgár, a járműve és a birtokában lévő tárgyak nem jelentenek-e veszélyt valamely tagállam közrendjére, belső biztonságára, közegészségügyére vagy nemzetközi kapcsolataira. A vizsgálat a SIS-ben és a nemzeti adatállományokban tárolt, személyekre, és – amennyiben szükséges – tárgyakra vonatkozó adatoknak és figyelmeztető jelzéseknek, valamint a figyelmeztető jelzés esetén végrehajtandó intézkedésnek a közvetlen lekérdezését foglalja magában.”³²

Természetesen a kockázatelemzés helye és szerepe meghatározó jelenőséggel bír a „tömegellenőrzés” során. Véleményem szerint még mai is aktuálisak a Siófokon 1995. május 2-3. között megrendezett III. Nemzetközi Határrendészeti Konferencián határrendészeti képviselői által elfogadott CHARTA- ban rögzítettek, amelyek közül a témához kapcsolódóan az alábbi elvárásokat emelném ki:

„- a határok összekötnek és nem elválasztanak, átjárhatóak és mégis biztonságosak;

- a határforgalom-ellenőrzés a lehető legkevésbé tartsa fel az utasforgalmat, egyúttal akadályozza meg a jogellenes cselekmények elkövetését;”

Azért tartottam fontosnak ezen kitekintést az ellenőrzés tartalmára vonatkozóan, mert ez határozza meg, hogy az úti okmányok biztonsági elemeinek vizsgálatát hogyan és milyen „mélységgel” kell végrehajtani. Nem mehetünk el azon tény mellett, hogy a rendészeti célú

³² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 Rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határ-ellenőrzési kódex), 8. cikk (3) a)
Letöltés: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32016R0399>, 2016. július 07.

okmányellenőrzés követelményrendszere jelentősen eltér a kriminalisztikai célú okmányellenőrzéstől. Hasonlóan a rendészeti célú személyazonosítás és a biometrikus személyazonosítás módszer- és eszköz-specifikus követelményeinek meghatározásához³³, a rendészeti célú úti okmány ellenőrzésnek – amely tevékenység nem az okmány érvényességi idejének ellenőrzéséből áll csupán!!! – az ellenőrzés helyszínén, annak szerves részeként és folyamatába építetten, jelentősebb szakértői képzettség – elegendő az okmányismeret terén a képesség szintű felkészültség – és technikai háttér nélkül kell biztosítani az okmány ellenőrizhetőségét, az ellenőrzés biztonságát. A rendészeti célú személyazonosítás³⁴ elhatárolása a kriminalisztikai célú személyazonosítástól, szakmai szempontból meghatározó, mivel segít megérteni azt, hogy milyen szakmai követelményrendszer érvényesítése/érvényesülése mellett kell végrehajtani az ellenőrzést – ez milyen képzettségbeli és technikai támogatottságot kíván –, s ezzel együtt hogyan kell történnie a biztonsági okmányok egyes elemei ellenőrzésének.

Véleményem szerint a téma határrendészeti megközelítésű, tudományos alapokon nyugvó kutatása nélkülözhetetlen a mindennapi rendőri hivatáshoz, ezen belül is kiemelten a határellenőrzés gyakorlásához. Ehhez kapcsolódóan szükséges a határrendészetben ható törvényszerűségek, általános és specifikus elvek vizsgálata is.³⁵

Az úti okmányok ellenőrzésének nem csak a határforgalom-ellenőrzésben van meghatározó szerepe, hanem minden olyan ellenőrzésnél – legyen az egy közlekedésrendészeti, közbiztonsági, vagy akár egy bűnügyi célzatú igazoltatás, esetleg egy letelepedési kérelem elbírálásának ügyintézése –, ahol azt kell megállapítani, hogy az okmányt annak a személynek állították-e ki, aki azt a hatóság részére, személyazonosítás céljából átadja. Az ellenőrzésnek ki kell térnie az okmány eredetiségének és érvényességének – többek között megfelel a kiállító hatóság által meghatározott formai és tartalmi követelményeknek és nem tartalmaz hamisítást (jogosulatlan változtatást/beavatkozást) – megállapítására is. A határforgalom-ellenőrzéssel szemben támasztott követelmények között említhetjük a törvényességet, a biztonságosságot és a kulturáltságot, azzal együtt, hogy a

³³ Balla József: Biometrikus adatok a személyazonosításban, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, Pécs, 2013., - p. 287-294.

³⁴ Balla József: A biometrikus adatokat tartalmazó úti és személyazonosító okmányok biztonságnövelő hatása a határ- és közbiztonság alakulására, Doktori/PhD/ értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2013. - p. 59-60.

³⁵ Kovács Gábor: A határrendészetben ható törvényszerűségek és elvek érvényesülése az illegális migráció elleni küzdelemben. Határőr Tudományos Közlemények Pécs XVI. Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai. 2015., - p. 221-231.;

Kovács Gábor: A határrendészetben ható néhány általános elv fejlődése és változása „Schengen” után Magyar Rendészet 8. 2008. (1-2.), - p. 131-144.;

Kovács Gábor: A határőrségi csapaterő határrendészeti alkalmazásának szükségessége, elvei, módszerei és lehetőségei Határőrségi Tanulmányok 6. 2001., - p. 3-115.

jelenleg hatályos Határforgalom-ellenőrzési Szabályzat³⁶ nem tesz említést ezen elvárásokról, de véleményem szerint érvényesülniük kell az ellenőrzés során. A biztonságnak kiemelt jelentősége van az okmányok ellenőrzésénél, mert garantálni kell a biztonságra ható veszélyforrások időben történő felismerését, a nemzet és közbiztonságra veszélyes személyek továbbutazásának megakadályozását, valamint meg kell előzni és fel kell deríteni a jogsértő cselekményeket³⁷. Az ellenőrzés biztonságának valamennyi okmányellenőrzés során meg kell valósulnia, azt nem lehet csak a határforgalom ellenőrzésére redukálni. Nem magyar állampolgár esetén például minden egyes igazoltatás során vizsgálni kell, hogy a személy rendelkezik-e a jogszerű tartózkodás feltételével, amelynek egyik eleme az érvényes úti okmány, ami feljogosítja őt az államhatár átlépésére. Nem mentesül ezen kritérium alól a szabad mozgás uniós jogával rendelkező személy sem, mivel ő is csak úti okmánnyal lépheti át a schengeni belső határt, nem elegendő a személyazonosító okmány. Egyszerű példa, ha egy magyar állampolgár veszünk – aki élvezzi a szabad mozgás uniós jogát – csak érvényes és eredeti útlevelemmel vagy személyazonosító okmánnyal (úti okmány³⁸) utazhat, mondjuk Szlovákiába, de nem utazhat kártya formátumú vezetői engedéllyel, annak ellenére, hogy Magyarországon a személyazonosságát igazolhatja azzal. Hasonló a helyzet fordított esetben, amikor egy szlovák állampolgár hazánkban tartózkodik és közúti igazoltatás alanyává válik. Tőle, csak olyan okmányt lehet elfogadni, amely a határ átlépésére jogosítja – ebből a szempontból nincs relevanciája annak, hogy ő a magyar-szlovák határon át érkezett hozzánk, mert igaz, hogy schengeni belső határról beszélünk, ahol nincs határellenőrzés, az bárhol és bármikor átléphető, de rendelkeznie kell határátlépésre jogosító okmánnyal, mert az államhatár nem szűnt meg – és amelyből megállapítható a jogszerű tartózkodása. „A schengeni kompenzációs intézkedések alkalmazása a belső határral rendelkező megyei rendőr-főkapitányságok illetékességi területén még szakmai berkekben is gyakran elkerüli a közfigyelmet.”³⁹ Miért is tartom fontosnak ezen tények kiemelését? Azért, mert szemléltetni szeretném azt, hogy az úti okmányok biztonsági elemeinek ismerete és azok ellenőrzése túlmutat a határrendészeti szolgálati ágon és a határforgalom ellenőrzésén. Valamennyi ellenőrzést végző személyt érinti, s feltételezi ezen biztonsági elemek ismeretét és képességszinten történő ellenőrzésének készségét.

³⁶ 24/2015.(X. 15.) ORFK utasítás a Határforgalom-ellenőrzési Szabályzatról.

³⁷ Varga János: A nemzeti biztonsági stratégia és a határőrizet. Főiskolai Figyelő (ISSN: 1416-3845) 1999/2. - p. 30.

³⁸ A külföldre utazásról szóló 1998. évi XII. törvény értelmében az úti okmány a magánútlevelem, a hivatalos útlevelem, valamint nemzetközi szerződésben, továbbá a Kormány rendeletében meghatározott, a külföldre utazásra, illetve az onnan való visszatérésre jogosító hatósági igazolvány, bizonyítvány vagy irat.

Letöltés: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=34153.323241, 2016. július 07.

³⁹ Varga János: A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelésére való felkészítés a rendészeti tisztképzésben. Határrendészeti Tanulmányok (ISSN: 1786-2345) 2015/1. különszám, - p. 5.

Ha az úti okmányokról és azok ellenőrzéséről beszélünk, akkor nem mehetünk el PROF. DR. NAGY GYÖRGY ny. határőr ezredes munkássága mellett, aki folyamatosan, lelkiismeretesen, következetesen és a teljességre törekvéssel gyűjtötte a témához kapcsolódó információkat, okmányokat, s azon kívül, hogy határőr tisztek százainak adta át ezen ismereteit a felsőoktatásban, amellet állandó és ideiglenes kiállításokkal igyekezett minél szélesebb körben a nagy nyilvánosságnak is közvetíteni ezen tudását. Sajnos Professzor Úr már nincs köztünk, de talán egyik utolsó publikációi közé tartozik a 2013-ban megjelent „A modernkori magyar határrendészet 110 éve” című jubileumi kötet egyik fejezete, amely a Magyar Királyi Határrendőrség felállításának okait és máig ható jelentőségét vizsgálja, s az okmányok iránti elhivatottságához hűen természetesen az útlevelügyről is említést tesz. A határrendészeti szolgálati ágnak szüksége van az úti okmányok iránt hasonló elhivatottsággal és lojalitással felvértezett kollégákra, s több nevet is említhetnék, akik valóban úttörő⁴⁰ szerepet vállaltak nem csak a kutatás területén, de az állomány okmányismereti készségének fejlesztésében is. Ezzel együtt most mégis Som Krisztiánt emelném ki, aki a magyar úti okmányok történetét olyan szinten kutatja, ami messze túlmutat a határrendészeti szolgálati ág feladatrendszerén, és a szolgálati ág felkészültségét és tudományos szintű igényességét közvetíti az adott témában. A közel tíz éves kutatómunkája eredményeként, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság kiadásában jelent meg „A magyar úti okmányok 1848 – 2012” című könyve. A mű nem csak kronológiailag dolgozza fel a választott korszak magyar úti okmányainak a biztonsági elemeinek változásait, hanem az okmány kiállításának körülményeit, jogszabályi kritériumait is bemutatja. Úgy vélem, hogy az alkotásnak még nem kellő mértékű a szakmai köztudatban betöltött helye, annak ellenére, hogy a közép és a felsőfokú oktatás mellett a napi gyakorlatban ellenőrzési feladatokat végrehajtó állománynak is hasznos információkkal szolgálhat.

A mindennapi hírekben, főleg a nyári szabadságolások időszakában gyakran hallhatjuk azt, hogy aki külföldre utazik, az győződjön meg az útlevelének időbeli érvényességéről. Az államhatár átlépésével járó utazást elsődlegesen az útlevellel lehet „gyakorolni”. A magyar állampolgárok részére kiállított útlevel olyan hatósági igazolvány, amely az okmány birtokosának állampolgárságát és személyazonosságát igazolja, feljogosítja őt a világ összes országába történő utazásra illetve a hazatérésre. Ennél tágabb utazásra jogosító okmányokat

⁴⁰ Pl. a kezdetekben Pavlik-Laky Határrendészet kézikönyve.

Forrás: Sallai János: A határrendészet első kézikönyve. in. Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A modernkori magyar határrendészet százöt év, Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2013., - p. 61-66.

jelent az úti okmányok köre, amelynek egyik okmánya az útlevel. A szakterminológia helyes használata és annak továbbhagyományozása szintén a tudományos tevékenység egyik meghatározó produktuma és mindenkinek, aki ezen a területen tevékenykedik, következetesen kell képviselnie azt. Hogyan is tudjuk egyszerűen elhatárolni az említett két okmányelnevezést, amelyek rész-egészet képeznek? A legegyszerűbben úgy, ha azt mondjuk, hogy minden útlevel úti okmány, de nem minden úti okmány útlevel. Mit is tekinthetünk az útlevel őseinek, honnan eredeztethetjük az útlevel és a tulajdonosa közötti kapcsolat igazolását? Talán már feledésbe merült, vagy kevesen hallottak arról, hogy a régi görög kereskedők az utazásaikat azzal igyekeztek megkönnyíteni, hogy kölcsönös vendégbaráti szerződéseket kötöttek, amely számukra a távoli országokban szállást, ellátást, erkölcsi és politikai védelmet biztosított. Ezen vendégbaráti szerződés igazolására lényegében egy dús mintázatú, kettétört cserépdarabot használtak, amelyet a két szerződő fél őrzött. Az idegenbe érkező fél a nála lévő cserépdarabbal igazolta magát, amely így számára a mai útlevelet és vízumot helyettesítette. Ezen vendégbaráti szerződés örökölhető volt és továbbhagyományozódott. A rendelkezésre álló információk, korabeli feljegyzések alapján hazánkban először nem az útlevelet, hanem az úti levelet állították ki, amely nem az ország területén történő tartózkodás, a kiutazás, vagy a határok átlépésének igazolására szolgált, hanem a vagyon védelmét szolgálta. A tulajdon igazolására szolgáló úti levéllel próbálták az „útonálló” kifosztása ellen védekezni főleg a kereskedők, illetve a pásztor emberek, akik foglalkozásukból adódóan nagy távolságokat tettek meg és országhatárokat léptek át. Ezen okmányok idejében a régi szóbeszédnek alapján nem volt ritka az olyan határellenőrzés, határvizsgálat sem, ahol sem az úti okmány tulajdonosa, sem az ellenőrzést végző katona sem volt birtokában az írás és olvasás tudományának. Az okmányokat szinte kivétel nélkül a helyi hatóságok állították ki azon személyeknek, akik szabadon rendelkeztek személyükkel, tetteikkel. Központi okmánykiállítást, egy országos szerv, egyrészt a közlekedési nehézségek miatt, másrészt a kérelmező személyére vonatkozó információk hiánya miatt nem biztosíthatta. Ez érthető, mivel még a XIX. században sem volt jellemző és elterjedt a lakosság helyváltogatása, utazása, s jelentős nehézségekkel kellett megküzdeniük azoknak, akik mégis vállalták az utazás viszontagságait.

Az úti okmányokra vonatkozó egységes szabályozás csak a XX. század elején született. Az útlevelügy átfogó szabályozása a határrendészeti törvénycsomag⁴¹ részeként valósult meg az

⁴¹ 1903. évi IV. törvénycikk a kivándorlásról; 1903. évi V. törvénycikk külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról; 1903. évi VI. törvénycikk az útlevelügyről; 1903. évi VII. törvénycikk három új csendőrkerület felállításáról; 1903. évi VIII. törvénycikk a határrendőrségről; 1903. évi IX. törvénycikk a Magyarország és Ausztria között Szepes vármegye és Gácsország szélén az úgynevezett Halastó körüli

útlevelügyről szóló 1903. évi VI. törvénycikk⁴² keretében, amelyet 1903. március 11-én szentesítettek. Az, hogy pontosan miért is született meg a törvény, alapvetően csak a miniszteri indoklásból következtethető, amely tartalma szempontjából kissé érthetetlen, hozzátevé azt, hogy 1903-ról van szó. *„Habár az útlevelnek napjainkban – midőn a költözködés és a forgalom szabadága majd minden államban elismerést nyert – nincs meg többé az a jelentősége, mellyel akkor bírt, midőn még a nemzetek közti érintkezés mindenféle korlátoknak és zaklató ellenőrzésnek volt alávetve, mégis mint személyazonosság és állampolgárság igazolására szolgáló okmány még jelenleg is kiváló fontossággal bír, minélfogva úgy az egyes állampolgároknak, mint magának az államnak is érdekében áll, hogy az útlevel elnyerés feltételei és módozatai, a hatóságok illetékessége szabatosan megállapíttassék, s az egész útlevelügy megfelelően szabályoztassék.”* Miért tartom különösnek? Azért, mert úgy fogalmaz, hogy az útlevelnek nincs jelentősége az utazás gyakorlása során, mindösszesen a személyazonosság és az állampolgárság igazolására szolgál. Mivel nem az államhatár átlépéséhez kötődő okmányként aposztrofálják, ilyen alapon bármilyen elnevezés helytálló lehetett volna az útlevel helyett. A törvény mindössze tizenhat szakaszból álló, közel két oldalas dokumentum, amely keretszabályokat tartalmaz, s a részletszabályok megállapítása Magyarországon a belügyminiszter, Horvát-Szlavóniában a bán hatáskörébe tartozott. A miniszteri indoklással összhangban a törvény kimondja, hogy az államhatár átlépéséhez nem szükséges az útlevel, viszont egyúttal felhatalmazást is ad arra vonatkozóan, hogy mely esetekben lehet teljes, vagy részleges útlevel kötelezettséget elrendelni. *„A minisztérium felhatalmaztatik, hogy háború esetén, vagy ha az állam vagy valamely részének biztonsága, vagy valamely állammal szemben a viszonzosság megkívánja, az útlevel-kötelezettséget az állam egész területére, vagy bizonyos részére, illetőleg a határszélre vagy ennek valamely részére ideiglenesen elrendelhesse; úgyszintén, hogy az útlevelet valamely külföldi államba való utazáshoz kötelezővé tegye, avagy az állam határán való átkeléshez a fegyveres erő kötelékébe tartozó egyének részére útlevelek kiadását egyáltalában beszüntesse.”* A törvény, rendelkezéseket tartalmaz az útlevel kiállításának megtagadására vonatkozóan is, amelyet ha összehasonlítunk a jelenlegi szabályozással, akkor azt mondhatjuk, hogy a közel 110 év alatt alapjaiban nem változott, csak az „államság” és a „jogfejlődés” hatására kiegészült.

területen, az országos határvonalnak megállapítása iránt az 1897. évi II. t. cikk értelmében alakított választott bíróság által hozott ítélet becikkelyezése tárgyában.

⁴² Letöltés: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6874>, 2016. július 07.

1903-ban:

„Megtagadható az útlevel kiadása azoktól:

- a) a kik a külföldre való utazásban a véderőtörvényen alapuló állítási vagy szolgálati kötelezettségük teljesítése tekintetéből a fennálló szabályok értelmében korlátozva vannak;
- b) kik ellen szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény miatt bűnvádi eljárás van folyamatban, nemkülönben az elítéltektől büntetésük végrehajtása előtt.

Nem nyerhetnek útlevelet kivándorlás céljából azok, kik ebben a kivándorlásról szóló törvény által korlátozva vannak.”⁴³

2016-ban:

„Nem utazhat külföldre

- a) aki előzetes letartóztatásban, kiadatási letartóztatásban, ideiglenes kiadatási letartóztatásban, átadási letartóztatásban, ideiglenes átadási letartóztatásban, ideiglenes végrehajtási letartóztatásban van, vagy ideiglenes kényszergyógykezelés alatt áll,
- b) aki lakhelyelhagyási tilalom, illetve házi őrizet hatálya alatt áll,
- c) akit végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, illetve akinek felfüggesztett vagy részben felfüggesztett szabadságvesztése végrehajtását utóbb elrendelték, az ítélet jogerőre emelkedésétől
- ca) a szabadságvesztés végrehajtásának utolsó napjáig, vagy
- cb) a szabadságvesztés büntetés végrehajthatóságának megszűnéséig,
- d) akinek a bíróság a kényszergyógykezelését rendelte el, az ítélet jogerőre emelkedésétől a kényszergyógykezelés tartama alatt,
- e) akinek a bíróság a javítóintézeti nevelését rendelte el, az ítélet jogerőre emelkedésétől a javítóintézeti nevelés tartama alatt, illetve a javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátás tartama alatt, vagy
- f) akinek az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló törvény alapján megtiltották Magyarország területének elhagyását és úti okmányának átadására kötelezték.”⁴⁴

⁴³1903. évi VI. törvénycikk az útlevelügyről, 4. §.

Letöltés: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6874>, 2016. július 07.

⁴⁴1998. évi XII. törvény a külföldre utazásról, 16. §.

Letöltés: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=34153.323241, 2016. július 07.

A törvény az okmányok egységes kiállítására vonatkozóan is meghatározza a hatásköröket és illetékességeket, amelyek megfelelő alapot biztosítanak arra, hogy a forma és a tartalom is azonos legyen.

„*Útlevel kiállítására jogosult hatóságok;*

I. Magyarországon:

- 1. vármegyében s rendezett tanácsú városban az alispán;*
- 2. törvényhatósági joggal felruházott városban a rendőrkapitány;*
- 3. a budapesti székesfővárosi magyar királyi államrendőrség hatósága alá tartozó területen a főkapitány;*
- 4. Fiumében és kerületében a királyi kormányzó.*

II. Horvát-Szlavonországokban:

- 1. az országos kormánynak közvetlen alárendelt városokban a rendőri hatóság főnöke;*
- 2. a többi városokban és községekben az alispán.*⁴⁵

Az útlevel kiállítására az a hatóság illetékes, melynek területén a folyamodó rendes lakhellyel bír. Ha az érintett személy külföldön lakik, az a hatóság, melynek területén utolsó rendes lakhelye volt, vagy ha a magyar korona országai területén egyáltalában nem lakott, az a hatóság, melynek területén községi illetőséggel bír. Említést érdemel az a szabályozás is, amely szerint egy okmányhoz nem csak egy személy tartozhatott, hanem az okmány tulajdonosával egy háztartásban élő családtagok, mint útitársak szerepelhettek abban. Az útlevelnek az alábbi kötelező adatokat kellett tartalmaznia 1903-ban: „*az utazó nevét, annak megjelölését, hogy az illető magyar állampolgár, továbbá állását vagy foglalkozását, lakhelyét, korát, személyleírását, annak az államnak vagy világrésznek megjelölését, hová az utazás terveztetik, továbbá az esetleges útitársaknak nevét, korát, személyleírását s az útlevel tulajdonosához való viszonyát, végül az útlevel érvényességének időtartamát.*”⁴⁶

Az útlevel az alábbi kötelező adatokat tartalmazza 2016-ban:

„*Az útlevel adatoldala tartalmazza:*

- a) az állampolgár családi és utónevét, születési családi és utónevét, születési helyét, idejét, nemét, állampolgárságát, arcképmását és aláírását;*
- b) az útlevel típusát, számát, kiállításának keltét, érvényességi idejét, a kiadó magyar állam kódját, a kiállító hatóság nevét;*

⁴⁵ 1903. évi VI. törvénycikk az útlevelügyről, 6. §.

Letöltés: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6874>, 2016. július 07

⁴⁶ 1903. évi VI. törvénycikk az útlevelügyről, 10. §.

Letöltés: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6874>, 2016. július 07.

c) az a) és b) pontban meghatározott adatokból képzett, az állampolgár és az útlevél azonosítását lehetővé tevő, gépi olvasásra alkalmas adatsort.”⁴⁷

Ezen két szabályozás összehasonlításánál szintén azt a megállapítást tehetjük, hogy alapjaiban nem változott a tartalom, csak az okmány és a tulajdonosa közötti közvetlen kapcsolat megállapítása érdekében módosultak. A közvetlen kapcsolat megállapítása érdekében egy légyeges eltérést tapasztalhatunk, nevezetesen azt, hogy 1903-ban nem volt kötelező a fénykép alkalmazása az útlevélben, csak a személyleírás szerepelt, amely túlzottan általános, több személyre is illő megfogalmazású volt. A törvénycikk tervezet vitáján többen kérték, hogy legyen kötelező a fénykép használata, mert csak annak segítségével lehet egyértelműen megállapítani, hogy kinek állították ki az útlevelet. A fényképpel szembeni érvek között szerepelt, hogy a világon egyedülállóan a magyar útlevélben elhelyezendő arcmással nem szerettek volna olyan intézkedést teremteni, amely az útlevélrendészetet egész Európában megváltoztassa, illetve nem akarták az útlevelek kiállítását ilyen „formaságokkal” nehezíteni, továbbá a fényképet nem tartották biztonságosnak a” kicserélhetősége” miatt. Széll Kálmán miniszterelnök egyben belügyminiszter a fényképpel kapcsolatos vitában az alábbiakkal érvelt: *„Ha egyszer ki akarjuk adni valakinek az útlevelet, ne kössük fölösleges nehézségekhez. Különbözik nagy biztosíték abban a fényképben nincsen, mert azok a kivándorlók, hazánkfiai lefotografálják magukat ott a falun, hogy azok valami különös, ki nem cserélhető fotográfiák volnának, azt nem tudom belátni és így gyakorlatilag nem is lenne valami nagy haszna ennek.”* A vita eredményeként született döntés értelmében, amely megtestesül a törvény szövegében is, az útlevél nem tartalmazott fényképet, megjegyezve azt, hogy 1898-ban a vasúti jegy vásárlására jogosító igazolványnál már kötelező volt annak alkalmazása. Véleményem szerint Széll Kálmán érvelése a fénykép biztosítékára vonatkozóan megkérdőjelezhető, amelyet az élet is igazolt. A magyar útlevélben 1914-től alkalmazzák a fényképet és napjainkban is az elsődleges „biztosíték” az okmány és a tulajdonosa közötti közvetlen kapcsolat megállapításának, a személyazonosítás végrehajtásának, s nem beszélve az arckép elsődleges biometrikus azonosítóként történő alkalmazásáról az útlevélben.

Jelen tanulmányban nem célok a biztonsági okmányok, így az útlevél felépítésének és biztonsági elemeinek bemutatása⁴⁸ illetve a magyar úti okmányok kiállítási kronológia szerinti felépítése és biztonsági elemei Som Krisztián könyvében⁴⁹ megtalálhatóak. Fontosnak

⁴⁷ 1998. évi XII. törvény a külföldre utazásról, 7.§.

Letöltés: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=34153.323241, 2016. július 07.

⁴⁸ Az okmányok védelmi rendszerének- és az okmányelemek megismerését biztosítja: Varga Norbert - Balla József: Okmányismeret-Okmányhamisítás, Egyetemi jegyzet, Rendőrtiszti Főiskola, Budapest 2006.

⁴⁹ Som Krisztián: A magyar úti okmányok 1848-2012, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság kiadványa, Budapest, 2014., - p. 334.

tartom azonban annak ismertetését, hogy jelenleg milyen követelmények alapján kell a magyar útlevelet biztonsági elemeit meghatározni és alkalmazni. Osztom Hazai Lászlóné dr. véleményét az okmánybiztonságról, aki az alábbiakat írja: „Az okmányvédelem, az okmányok biztonságának fejlesztése és megtartása nemzeti érdek. Ebbe a feladatkörbe tartozik a leginkább védett okmányok, az útlevelek és a személyazonosító okmányok folyamatos fejlesztése, és az egységes ellenőrzési módszerek kimunkálása.”⁵⁰ A Tanács 2004. december 13-án kelt 2252/2004/EK Rendeletében (a továbbiakban: rendelet) szabályozta először részletesen az Európai Unió tagállamai által kiállított útlevelek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és a biometrikus adatokra vonatkozó előírásokat. A rendelet megalkotását hármas cél vezérelte:

- az útlevelek biztonságosabbá tétele a harmonizált biztonsági jellemzőkre vonatkozó standardok kötelező érvényű meghatározása révén;
- megbízható, közvetlen kapcsolat biztosítása az útlevelel és annak tulajdonosa között a biometrikus azonosítók bevezetése révén;
- annak megvalósítása, hogy az uniós állampolgárok megfeleljenek az Amerikai Egyesült Államok Vízummentességi Programjában meghatározott követelményeknek.

A rendelet preambulumban deklarált célja, hogy a biometrikus azonosítók révén az okmány és annak valódi birtokosa között megbízható kapcsolat jöjjön létre, vagyis kiküszöbölje az okmányok csalárd felhasználását. A megbízható személyazonosítás és a megfelelő okmányvédelmi eljárások szempontjából két területre osztható fel. Egyrészt részletesen meghatározza az útlevelek és úti okmányok minimum biztonsági követelményeit. Teszi ezt úgy, hogy egyes esetekben választási lehetőséget biztosít a tagállamok számára, hogy a „felkínált” eljárások közül melyiket részesítik előnyben, illetve melyik biztonsági elemet alkalmazzák. A biztonsági elemek egységes, minimum – és a XXI. század technológiai fejlettségének megfelelő – meghatározása jelentős lépésnek tekinthető az Európai Unióban 1974-től szorgalmazott egységes okmány kiállításában. A másik terület, amit kötelezővé tesz a rendelet, nem más, mint a biometrikus adatok alkalmazása. Itt már nincs választási lehetősége a tagállamoknak, mivel a rendelet kihirdetését megelőzően az ujjnyomattal kapcsolatban lezajlott szakmai vitákat követően taxatív módon meghatározták elsődleges azonosítóként az arckép, másodlagos biometrikus adatként az ujjnyomat⁵¹ alkalmazását.

⁵⁰ Hazai Lászlóné dr. ajánlása, Som Krisztián: A magyar úti okmányok 1848-2012, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság kiadványa, Budapest, 2014.,

⁵¹ A bal és a jobb mutatóujj sima lenyomata. Abban az esetben, ha az ujjnyomatok minősége nem megfelelő és/vagy a mutatóujj sérült, a középsőujj, a gyűrűsujj vagy a hüvelykujj megfelelő minőségű sima lenyomatát kell rögzíteni.

Jogosan merülhet fel az a kérdés, hogy miért van szükség a minimum biztonsági követelmények meghatározására, ha az okmányban rögzítésre kerülnek a biometrikus azonosítók, amelyeknek megfelelően védettnek kell lenniük a hamisítás ellen, és azonosítás esetén biztosítják az okmány tulajdonosának és az okmány kiállítójának azonosságát. A válasz viszonylag egyszerű, mégis összetett, ugyanis a minimum biztonsági elemek meghatározásának célja - azon kívül, hogy egységes megjelenést, formátumot adnak az okmányoknak - az, hogy biztosítsák az okmányhamisítás elleni védelmét. A minimum biztonsági követelmények⁵² az alábbi okmányelemekre terjednek ki:

- az okmány alapanyagára;
- a személyazonosító adatokat tartalmazó oldalra;
- az alkalmazott nyomtatástechnikára;
- a másolás elleni védelemre;
- a kiállítási technikára.

Az okmány minden egyes alkotóelemére kiterjedő biztonsági követelményeket állapítottak meg. A kérdésre a választ egyrészt az adja meg, hogy a rendelet előírásai a tagállamok állampolgárai részére kiállított, tizenkét hónapnál hosszabb érvényességi idejű útlevelek és úti okmányok esetében alkalmazandó kötelezően. Másrészt azok a személyek, akik az okmányok tulajdonosaivá/használóivá válnak, a schengeni külső határok átlépése során minimum-ellenőrzés alá esnek, így okmányaik ellenőrzését gyors és egyszerű módszerekkel kell végrehajtani. Ehhez az ellenőrzési metodikához szükséges az, hogy az okmányok biztonsági elemeinek eredetisége akár technikai eszközök alkalmazása nélkül is megállapítható legyen. A biometrikus adatok alkalmazása tehát nem helyettesíti, hanem kiegészíti az okmányelemek hagyományos vizsgálatán alapuló ellenőrzését. Abban az esetben, ha az okmány eredetiségével vagy az ellenőrzés alá vont személy személyazonosságával kapcsolatban gyanúok merül fel, akkor a biometrikus adatok ellenőrzése helyben biztosít lehetőséget annak igazolására vagy kizárására.

Felhasznált irodalom:

1. Balla József: Biometrikus adatok a személyazonosításban, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, Pécs, 2013., - p. 287-294.

⁵² A Tanács 2252/2004/EK Rendelete (2004. december 13) a tagállamok által kiállított útlevelek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és biometrikus elemeire vonatkozó előírásokról
Letöltés: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32004R2252&from=HU>, 2016. július 07.

2. Balla József: A megbízható személyazonosítás, a biztonságos határforgalom-ellenőrzés garanciája, Határrendészeti Tanulmányok 2007., IV. évfolyam 3. szám, 22. oldal
3. Balla József: A biometrikus adatokat tartalmazó úti és személyazonosító okmányok biztonságnövelő hatása a határ- és közbiztonság alakulására. Doktori/PhD/ értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2013., - p. 172
4. Fórizs Sándor: Az idegenrendészet problémái 1947-ben. Magyar Rendészet (ISSN 1586-2895) XIV. évfolyam, 2014/4. szám, - p. 53-64.
5. Fórizs Sándor: Menekültügyi válsághelyzet 1947-ben. Belügyi Szemle (ISSN 1789-4689) 63. évfolyam 2015/02., - p.149-163.
6. Fórizs Sándor: Tragédia az államhatáron. Hadtudomány (ISSN 2060-0437), XXIV. évfolyam 2014. 1. elektronikus szám, - p. 185-194.
7. Hazai Lászlóné dr. ajánlása, Som Krisztián: A magyar úti okmányok 1848-2012. Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság kiadványa, Budapest, 2014.
8. Kovács Gábor: A határrendészetben ható törvényszerűségek és elvek érvényesülése az illegális migráció elleni küzdelemben. Határőr Tudományos Közlemények Pécs XVI. Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai. 2015., - p. 221-231.
9. Kovács Gábor: A határrendészetben ható néhány általános elv fejlődése és változása „Schengen” után. Magyar Rendészet 8. 2008. (1-2.), - p. 131-144.
10. Kovács Gábor: A határőrségi csapaterő határrendészeti alkalmazásának szükségessége, elvei, módszerei és lehetőségei. Határőrségi Tanulmányok 6. 2001., - p. 3-115.
11. Sallai János: A határrendészet első kézikönyve. In. Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A modernkori magyar határrendészet százötz éve, Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2013., - p. 61-66.
12. Som Krisztián: A magyar úti okmányok 1848-2012. Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság kiadványa, Budapest, 2014., - p. 334.
13. Varga Norbert - Balla József: Okmányismeret-Okmányhamisítás. Egyetemi jegyzet, Rendőrtiszti Főiskola, Budapest 2006.
14. Varga János: A totális határforgalom-ellenőrzéstől a szelektív és differenciált ellenőrzésig: (Az 1980-as és 1990-es évek világpolitikai és társadalmi változásai, hatásuk a határforgalom-ellenőrzésre). In: Deák József, Gaál Gyula, Sallai János,

- (szerk.): A toll sokszor erősebb, mint a kard. Rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Fórizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit kft, 2016., - p. 267.
15. Varga János: A nemzeti biztonsági stratégia és a határőrizet. Főiskolai Figyelő (ISSN: 1416-3845) 1999/2. - p. 27-37.
 16. Varga János: A tömeges méretű illegális migráció rendészeti kezelésére való felkészítés a rendészeti tisztképzésben. Határrendészeti Tanulmányok (ISSN: 1786-2345) 2015/1. különszám, - p. 4-12.
 17. Vas Ferenc: A magyar útlevélrendészet története 1903-tól napjainkig. Határőrségi Tanulmányok, 1996/1. Különszám, Határőrség Országos Parancsnokság Szervezési Főigazgatóság, Budapest, 1996., - p. 132.
 18. 24/2015.(X. 15.) ORFK utasítás a Határforgalom-ellenőrzési Szabályzatról.
 19. 1903. évi VI. törvénycikk az útlevélügyről.
 20. 1998. évi XII. törvény a külföldre utazásról.
 21. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 Rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni Határ-ellenőrzési Kódex).
 22. A Tanács 2252/2004/EK Rendelete (2004. december 13) a tagállamok által kiállított útlevélek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és biometrikus elemeire vonatkozó előírásokról.

Péter Sándor
Az illegális migráció kezelése a magyar-román
határellenőrzésben, a lehetőségek kihasználásának vezetői
felelőssége

A mai magyar határrendészet - az Alaptörvényben, továbbá a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényben meghatározott - feladatainak ellátása az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv önálló szolgálati ágaként teljesül.

A 110 évvel ezelőtt létrehozott Magyar Királyi Határrendőrség rendeltetése az volt, hogy összehangolja a különböző rendvédelmi szervek, határőrizettel kapcsolatos tevékenységeit.

„A Magyar Királyi Határrendőrség létrehozásának több oka volt. A magyar határőrizeti modellt az jellemezte, hogy a nemzeti rendvédelmi testületek határ menti alakulatai láttak el olyan határőrizeti részfeladatokat, amelyek összhangban álltak alaptevékenységükkel. Szükségessé vált olyan szervezet kialakítása, amely összehangolhatta a magyar határőrizetben részt vevő rendvédelmi testületek határőrizeti teendőit, illetve bizonyos határőrizeti feladatokat maga is elláthatott. E szervezet volt a Magyar Királyi Határrendőrség.”⁵³

A történelem során, a mindenkori szükségnek megfelelően, számtalan változás, szervezeti átalakulás, feladatrendszer béli módosulás ellenére is a határrendészet alap rendeltetése mindvégig megmaradt: a határforgalom ellenőrzése, az államhatár őrizete, a határrend fenntartása. Nincs ez másképpen ma sem. A rendszerváltás utáni időszak egyik legjelentősebb változásának látom a totális határellenőrzésből, a differenciálás és szelektivitás útján átvezető, a határbiztonságot is garantálni képes, átjárható határok megteremtését célzó, sok szempontból kiemelt jelentőségű módosulást. E folyamatnak elengedhetetlen velejárója volt a sorállomány kivonása a határrendészeti tevékenységből, az Európai Unióhoz való csatlakozás, majd ennek folytatása és következményeként a teljes jogú schengeni csatlakozás mindenirányú felkészülési folyamata, a schengeni tagsággal együtt járó határellenőrzés lebontása. De szükségesnek tartom felidézni a változások azon vonulatát is, amikor a Határőr Őrsökből, Forgalom Ellenőrző Pontokból Határőrizeti- és Határforgalmi Kirendeltségek lettek, majd ez utóbbiak 2004. június 16-án történt összevonásával⁵⁴ létrejöttek a mai szervezeti egységek, a Határrendészeti Kirendeltségek. E szervezeti változás eredményeként

⁵³ PARÁDI József: A Magyar Királyság határrendőrsége. http://epa.oszk.hu/02100/02176/00007/pdf/RTF_21_101-106.pdf (2016.05.05)

⁵⁴ Nevezzük ezt az akkori önálló Határőrség szervezeti keretein belüli belső integrációnak

jött létre a határrendész beosztás, megszüntetve ezzel a korábbi határőr járőr és az útlevélkezelői beosztásokat. A szakmai irányítás követi a rendőrség belső hierarchiáját. Központi szinten a Határrendészeti Főosztály, területi szinten a Határrendészeti Szolgálatok biztosítják a határrendészeti szolgálati ág szakmai felügyeletét.

A schengeni térséghez történő csatlakozással csaknem egy időben szűnt meg az önálló magyar határőrség, s nyerte el a mai magyar határrendészet helyét és szerepét a magyar rendőrségbe integrált, önálló szolgálati ágként. A 2008. január 01.-én bekövetkezett integráció után követési feladatainak permanens feltárása és végrehajtása eredményeként megállapítható, hogy a határrendészet stabilan teljesíti a vele szemben támasztott követelményeket. Ezt támasztja alá a 2013-ban Magyarországon végrehajtott szárazföldi külső határok schengeni ellenőrzésének végső megállapításai is.⁵⁵ A helyszíni ellenőrzés – a schengeni ellenőrzés forгатókönyvében szereplő, megvizsgálандó kérdések mellett - egyik központi eleme volt a magyar-román közös, egy megállással végrehajtott, kézből-kézbe történő határforgalom ellenőrzés⁵⁶ és szinte ezzel szorosan együtt vizsgált magyar-román határrendészeti együttműködés is. A bizottság megállapítása szerint az itt tapasztalt együttműködés ajánlasként fogalmazható meg, mint legjobb gyakorlat⁵⁷.

Románia európai uniós tagságát azonban, mindezidáig nem követte teljes jogú schengeni csatlakozása. E ténynek negatív hatásai a magyar határrendészeti tevékenységre és leginkább a mind teljesebb értékű megfelelésre is megállapíthatók. Mindenképpen a határrendészeti tevékenység stabilitását veszélyeztető körülményként volt értékelhető a schengeni alapból történő fejlesztések elmaradása a magyar-román határszakaszra vonatkozóan. Románia európai uniós csatlakozásával ugyanis, egyfajta átmeneti állapotként kezelt helyzet állt elő. Ez az átmeneti állapot azonban mind a mai napig tart, hiszen Románia schengeni csatlakozása még nem következett be. Ez a negatív hatás nem csak a technikai eszközök bővítése és fejlesztése tekintetében jelentkezett, hanem a magyar-román határszakaszon szolgáló határrendész állomány jövőképében is elbizonytalanodást eredményezett. Ezt felismerve és erre figyelemmel országos rendőr-főkapitányi elgondolás készült Románia teljes jogú

⁵⁵ A schengeni ellenőrzést végrehajtó bizottság kifejezett kérése volt a magyar-román határszakaszon végzett külső határos határellenőrzés megtekintése és vizsgálata. A magyar-román határszakaszon folyó határellenőrzést bemutató prezentáció megtartására a Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság, míg a schengeni ellenőrzés végrehajtásának helyszínéül a Biharkeresztes Határrendészeti Kirendeltség került kijelölésre.

⁵⁶ 2007.01.01.-én, Románia Európai Unióhoz történt csatlakozásával egy időben, a magyar-román határszakasz valamennyi közúti határátkelőhelyén került bevezetésre. (Jogszabályi alapja: 2005. évi CIV. törvény a Magyar Köztársaság és Románia között a közúti és a vasúti határforgalom ellenőrzéséről szóló, Bukarestben, 2004. április 27-én aláírt Egyezmény kihirdetéséről; 360/2006. (XII. 28.) Korm. rendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és Románia Kormánya között a Magyar Köztársaság és Románia között a közúti és a vasúti határforgalom ellenőrzéséről szóló, Bukarestben, 2004. április hó 27. napján aláírt Egyezmény végrehajtásáról szóló Megállapodás kihirdetéséről)

⁵⁷ Best practice

schengeni csatlakozása után végrehajtandó feladatokra⁵⁸. Ez a dokumentum konkrétan rögzíti a határellenőrzés lebontása után jelentkező biztonsági deficit kezelésének feladatait, de azt is, hogy az így felszabaduló határrendész állomány hol található meg jövőre vonatkozó számítását a rendőri szervezeten belül.

Visszaulva a határrendész rendőrség szervezetébe történt integrálására, mára már elmondhatjuk, hogy a határrendész - egyes vonatkozásaiban - összrendőri feladattá vált. Ezt tapasztalhatjuk pl. a határ menti rendőrkapitányságok és a határrendészeti kirendeltségek⁵⁹ együttműködésében, közös közterületi szolgálatokban kölcsönösen látnak el határrendészeti, közrendvédelmi vagy a közlekedés biztonságát szolgáló feladatokat, de a rendőrkapitányságok járőr állománya közterületi szolgálatuk ellátása során, önállóan is láthatnak el határrendészettel összefüggő feladatokat. A határrendészeti összrendőri jellegének talán a legnagyobb nyomatékot a déli határszakaszon, 2015-ben kialakult migrációs helyzet adott. Nemcsak a rendőri állomány déli határszakaszra történő átrendelésével,⁶⁰ az ottani megyei rendőr-főkapitányságok megerősítésére, hanem a déli határszakaszon kialakult helyzet tartósságára is tekintettel, az azonnali reagálás és folyamatos probléma megoldás célzatával került kialakításra a Készenléti Rendőrség szervezeti egységeként, a Határrendészeti Igazgatóság.

A határrendész és csapatszolgálati állomány déli határszakaszra (idegenrendészeti ügyintézői, őrző-kísérői feladatok ellátására) történő átrendelésében más megyei rendőr-főkapitányságokhoz hasonló módon, a Hajdú-Bihar Megyei Rendőr-főkapitányság is jelentős szerepet vállalt és vállal jelenleg is. Mindezen túl a Debrecenben működtetett Menekülteket Őrző és Befogadó Központba (MÖBEK) Csongrád megyéből átszállított, menekült státuszért folyamodó migránsok ügyfeldolgozásában, a megye idegenrendészeti ügyintézőinek folyamatos szolgálatba vezénylésével is hozzájárult. E kötelezettségek teljesítésének szükségessége mellett fontos kiemelni azt a körülményt, hogy a magyar-román határszakasz illegális migrációs fertőzöttsége jelenleg, a déli határszakasz helyzetéhez képest, alacsonynak mondható. Ez is lehetővé tette és teszi jelenleg is, nem kis áldozatvállalással a megerősítő erők átrendelését. A déli határszakaszon telepített fizikai akadály (Ideiglenes Biztonsági

⁵⁸ Elgondolás a magyar-román határszakasz belső határrá válásával kapcsolatos szervezeti változásokra (2010.), módosítása és kiegészítése (2012.)

⁵⁹ A határrendészeti kirendeltség illetékességi területe lefedi a határ menti rendőrkapitányság illetékességi területének egy részét.

⁶⁰ A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 60. § (1) A hivatásos állomány tagja szolgálati érdekből eredeti szolgálati beosztásában való meghagyása mellett, beleegyezése nélkül a rendvédelmi szerv bármely szervezeti egységéhez és bármely helységbe meghatározott szolgálati feladat teljesítésére átrendelhető.

Határzár) és az ehhez kapcsolódó jogi védelem kialakítását követően azonban reálisan lehetett feltételezni a menekültek által addig használt útvonal módosítását. Ezzel pedig potenciálisan számolni lehetett a magyar-román határszakasz aktivizálódásával is.

A Magyarországon elfogott migránsok jelentős része tehát a déli szakaszon (szerb, horvát, szlovén határszakaszon) érkezett hazánkba, itt volt a legnagyobb a befelé irányuló illegális mozgás. A migránsok fennmaradó hányada jellemzően Románia, illetve Ukrajna felől lépte át az országhatárt.

A magyar-román határszakaszon az illegális migrációt vizsgálva megállapítható, hogy mind a migránsok száma, mind az elkövetők állampolgársági megoszlása, az elkövetés módszere és helyszíne állandó változásban van. A magyar-román határszakaszon a 2015-ös évben, illetve 2016 eddig eltelt időszakában a tiltott határátlépők száma továbbra sem emelkedett jelentős mértékben. A Biharkeresztes Határrendészeti Kirendeltségre kifejezetten az volt a jellemző, hogy a Romániából hazánkba irányuló (afrikai, ázsiai térségből származó) migránsok többnyire a romániai menekülttáborokból érkeztek, s szinte minden esetben a debreceni befogadó állomás volt elsődleges, de nem végleges céljuk. Hajdú-Bihar megye határszakaszán a debreceni befogadó állomás (annak 2015. 12. 16-án történt bezárásáig) egyfajta iránytű szerepét töltötte be a Románia felől érkező migrációban. E határsértők többsége jellemzően az átkelőhely megkerülésével, vagy a vasúti sínek mentén próbált átjutni az államhatáron. Az elkövetők kisebb százaléka alkalmazta a járműben elbújás, vagy közokirat hamisítás módszerét. A határőrizet eredményességét a rendelkezésre álló, jól felkészült humán erőforrás, a határrendészeti tevékenységet támogató technikai eszközpark és azok profi szinten való alkalmazása, a kockázatelemzésen és az operatív információkon alapuló szolgálatszervezés mellett a lakosság együttműködési hajlandósága is nagyban befolyásolja. Ezért a helyi lakossággal kialakított kapcsolat és a napi szinten fenntartott együttműködés hagyományosan meghatározó eleme továbbra is az eredményes határrendészeti tevékenységnek.

Románia uniós csatlakozásával bevezetett közös határforgalom ellenőrzés⁶¹ kezdetben a közúti határátkelőhelyeken végzett tevékenységre korlátozódott. Ennek tapasztalatai alapján aztán kiterjesztésre került a közös járőr szolgálatok szervezésére is, felváltva magyar és román területen történő végrehajtással. A mindenkori határforgalmi helyzet függvényeként az egyébként a határátkelőhelyre vezényelt szolgálatból, a szolgálatirányító parancsnok által

⁶¹ A közös határforgalom ellenőrzés nem volt idegen, hiszen pl. Ártánd-Bors Közúti Határátkelőhelyen a határforgalom ellenőrzése egészen az 1990-es évek közepéig román területen történt. A határforgalom ellenőrzésében résztvevő magyar és román határőrizeti- és vámszervek, szoros egymásutániségben és szigorú sorrendben ugyan, de külön-külön végezték tevékenységüket.

kialakított magyar-román járőr páros meghatározott időtartamban, egy szolgálati idő alatt akár több alkalommal is, a kiemelt kockázatot jelentő határátkelőhely közvetlen közelében is teljesíthet járőrözést.

Az illegális migráció elleni fellépés a magyar-román határrendészeti tevékenységben a szolgálatokként végrehajtott egyeztetésen, a humán erőforrás és a technikai eszközök alkalmazásának koordinálásán, a konkrét információkra bevezetett összehangolt reagáláson, a közös járőrszolgálatok szervezésén alapul. A közös tevékenység végrehajtási színterei a közúti határátkelőhelyek (a vasúti átkelőhelyen még nem), továbbá az illetékességi terület, 10 kilométeres mélységig. Nem elhanyagolandó a különböző határesemények magyar-román közös kivizsgálásának hatékonysága sem.

A határőrizeti feladatok ellátásába tehát, a járőrkeretekbe szervezett saját erőn kívül bevonásra kerül a határterülettel rendelkező rendőrkapitányság és a határrendészeti kirendeltség közös járőrszolgálat, a rendőrkapitányság határrendészeti feladattal is ellátott önálló járőrszolgálat, a magyar-román közös járőr szolgálat, a határátkelőhelyre szolgálatba vezényelt útlevélezézőkből, kis forgalom esetén, kifejezetten az átkelőhely közvetlen közelének ellenőrzésére rendelt magyar-román közös járőrszolgálat is.

Az integrált határbiztonsági rendszer egyik kiemelt jelentőséggel bíró eleme a schengeni külső határon végzett határellenőrzési rendszer. Ebből kiindulva, a magyar-román határszakaszon, az illegális migráció kezelésének egyik igen fontos fokmérője, a közös határrendészeti tevékenység hatékony, eredményes teljesítése. Ebben a rendszerben meghatározó szerepe van a határátkelőhelyeken működtetett magyar-román közös határforgalom ellenőrzésnek, a határőrizet megszervezésében tanúsított együttműködésnek, a határrend fenntartásáért megtett közös erőfeszítéseknek. Kulcsfontosságú a Kapcsolattartási Szolgálati Helyek (román szakaszon, Ártádon és Kiszomboron működik) határon átnyúló bűnözéssel, az illegális migráció elleni fellépéssel, a határfogalommal összefüggő információk továbbításában betöltött szerepe.

Jelenleg a román határszakaszon, mint már említettem „alszik” az illegális migráció a korábbi évek, évtizedek jellemzőihez képest. Ennek ellenére mégis magas a kockázat, hiszen a török-bulgár-román-magyar útvonal továbbra sem került le a migrációs útvonalak térképéről. Ezért a jól megszervezett határrendészeti tevékenység nem mellőzhető, valószínű jó ideig még, a magyar-román határszakaszon. A migrációs helyzet bármikor megváltozhat, a meglévő migrációs útvonalak mellé újak keletkezhetnek, vagy egyszerűen a régiak aktivizálódhatnak. A megváltozott helyzetre való felkészülés elengedhetetlen. A magyar-román határszakasszal rendelkező rendőr-főkapitányságok 2016 márciusára el is készítették elgondolásaikat arra az

esetre, ha az illegális migráció áttevődik a román szakaszra. A változásokra felkészülés további –nem rendőrségi kompetenciába tartozó feladat- részét képezte a magyar-román határszakasz tereptani felmérése az ideiglenes biztonsági határzár telepítésének esetére.

Az illegális migráció román szakaszra történő áttevődése esetén, elengedhetetlen lesz a jelenlegi technikai eszközök és létszám megerősítése, amelynek alkalmazásával egy megerősített határrendészeti tevékenységre lehet áttérni. Az ideiglenes biztonsági határzár nélküli, illetve az azzal megerősített határőrizetre egyaránt tartalmaznak koncepciót, a már említett elgondolások.

A határellenőrzési rendszer eredményes működése –a már említetteken túl- nagyban múlik a meglévő lehetőségek hatékony fel-és kihasználásán. Kockázat elemzés nélkül ma már nem lehet eredményesen és hatékonyan működni. A határőrizet, határforgalmi helyzet folyamatos elemzése-értékelése során nyert információk meghatározó elemei úgy a rövid, mint a hosszú távú tervezésnek. A hagyományosan ismert és jelentőségéből semmit sem veszített valószínű mozgási irány, hely és idő ma a profilalkotás, a kockázatelemzés területén nyeri el rendeltetését. A Közös Integrált Kockázatelemzési Modell (CIRAM) kiváló alapját képezi az illegális migrációhoz kötődő jogellenes cselekmények felfedésére való felkészülésnek úgy a határátkelőhelyek, mint az átkelőhelyek közötti határszakasz tekintetében. De nem hagyhatók figyelmen kívül az idegenrendészeti eljárás során alkalmazott meghallgatás-taktika módszerei sem. A jól összeállított, kötelező kérdéssor lehetőséget biztosít az illegális migrációra vonatkozó információk begyűjtésére. A mindenkori helyzethez igazodóan ez a kérdéssor folyamatosan átalakítható, így pl. a terrorveszélyeztetettségre vonatkozó releváns információk megszerzését célzó kérdések beépítésével.

Végezetül, de nem utolsó sorban a magyar-román határrendészeti tevékenységgel szembeni elvárások érvényesülésének egyik igen fontos feltételéről szeretném gondolataimat leírni. Ez pedig nem más, mint a magyar-román határellenőrzés végrehajtása megszervezésének, irányításának vezetői felelőssége.

Általánosnak mondható az az alapelv, hogy a helyi dolgokat helyben kell rendezni, a helyi problémákat elsősorban helyben kell megoldani. A rendőrség belső hierarchiájából adódóan természetesen biztosított annak a lehetősége, hogy ha a helyi szintre utalt kérdéskörökben helyben nincs előrelépés, akkor azt a területi szintre lehet és kell is emelni. A jól szervezett és hatékonyan működtetett együttműködéssel azonban a magasabb szintre történő utalás nem, vagy csak nagyon ritkán és egyedi kérdésekben következhet be. A szakmai kérdésekre koncentráltó együttműködés nagyon is komplex kérdés, hiszen a nemzetközi-, a közösségi-, és a nemzeti jogszabályok, a speciálisan kétoldalú megállapodások érvényre juttatása mellett

figyelemmel kell lenni az együttműködés diplomáciai szabályaira is. Végző soron olyan együttműködés lehet előre mutató és hatékony, amely a kölcsönös tiszteleten és bizalmon alapul, kellően korrekt, nyílt, őszinte és amelyet, a jogszabályi kereteken belül maradó rugalmas, problémamegoldó készség és képesség mozgat.

A Biharkeresztes Határrendészeti Kirendeltség és a Bors Határrendőr Kirendeltség között az együttműködés vezetői szinten legalább havonta egyszer (a gyakorlatban a mindenkori szükségességhez igazodóan történik), végrehajtói szinten szolgálatonként, minden szolgálatváltásnál a szolgálatirányítók által, szolgálaton belül, szolgálati helyenként az útlevélezézők, a kutatók, a járőrök által végrehajtva. Kiemelem a közösen végrehajtott „akciók” jelentőségét, amelyek során a szolgálatban lévő, bármelyik fél információja alapján, percekben belül realizálható egy jogellenes cselekményt elkövető személy vagy jármű elfogása.

A magyar-román közös határforgalom ellenőrzés, közös járőrözés, az események közös vizsgálata olyan lehetőségek, amelyek megfelelő vezetői magatartással, gondolkodással, hozzáállással és felelősséggel, nagy hatásfokkal szolgálhatják a magyar-román határszakasz határellenőrzési rendszerének működtetését.

Ritecz György: Gondolatok a konferencia⁶² kapcsán, avagy megoldás-e a kerítés (kerítés-e a megoldás)?

Fórizs professzor úr az egyik legfontosabb kérdést tette fel előadásában, amit történeti tárgyú kutatások, előadások kapcsán fel lehet, és fel kell tenni. Milyen következtetéseket tudunk levonni, a mára, a jövőre vonatkoztatva a megismert történelmi események kapcsán?

Sallai⁶³, Fórizs és Hautzinger urak, sőt talán még Balla József előadásaiból is egyértelműen az volt kiérezhető és a tények alapján kikövetkeztethető, hogy *a migráció tisztán rendészeti eszközökkel nem kezelhető*, amíg a pull-push tényezők hatnak mindig is lesz migráció, és amikor e tényezők relatíve felerősödnek mindig is nagyságrendi változásokat idézhetnek elő. Ezzel együtt a tömeges méretű illegális migráció megjelenésével a Kovács Gábor úr által jegyzett törvényszerűségek és elvek nagy részét újra kell gondolni⁶⁴, valamint a határforgalom-ellenőrzés biztonságának növelése mellett⁶⁵ a határőrizet biztonságának garantálására is kiemelt hangsúlyt kell fektetni.

A több mint évszázados tapasztalatokat mennyire vettük/vesszük figyelembe? Mert ugye tudjuk, minden ismeret, tapasztalat annyit ér, amennyit hasznosítani is tudunk belőle.

1949-1955 között aknamezőt és drótkerítést létesítettek a magyar- jugoszláv államhatáron. Ez sem váltotta be a reményeket, hogy feltartóztatja a határsértők mozgását, pedig a legelriasztóbb esetek következtek be. „Szakmai körökben is vita folyt az aknamező hatékonyságáról. Egy, a kiskunhalasi kerülettől felterjesztett jelentés nagyon határozottan fogalmaz: „A bizottság összefüggő aknamező telepítését nem javasolja...”. „A kerület területén 1949- az aknamező telepítés megléte - óta eddig három fő határsértőt fogtunk el az aknamező telepítés segítségével, ugyanakkor a műszaki zár karbantartása és egyéb esetek közben 5 fő műszaki elvtárs robbant fel az aknamezőn, akik komoly testi sérüléseket szenvedtek (amputáltak valamelyik végtagját)”. A szakmai meglátásokat ebben az esetben is a politika felülbírálta.”⁶⁶

⁶² Az 2016. május 19-én megtartott „A Magyar Királyi Határrendőrség megalakulásának 110. évfordulója” című konferencia.

⁶³ Sallai János: Idegenrendészet (bevándorlás) szabályozása a 19. század utolsó, és a 20. század első évtizedeiben In: Migráció és rendészet Szerk.: Hautzinger Zoltán, MRTT Migrációs tagozata Budapest 2015. 145-161. old.

⁶⁴ Kovács Gábor: A határrendészetben ható törvényszerűségek és elvek érvényesülése az illegális migráció elleni küzdelemben. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények 16, Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai. 2015. 221-231. old.

⁶⁵ Balla József: Biztonság növelése a határforgalom-ellenőrzésben, Határrendészeti Tanulmányok HU ISSN 1786-2345 /nyomtatott, HU ISSN 2061-3997 /online/ 2010., VII. évfolyam 1. szám - p. 97-105)

⁶⁶ Fórizs Sándor: Események a határőrségi aknamezőkön az osztrák-magyar államhatáron (1949-51). Hadtudomány, XXVI. évfolyam 1-2. szám, 2016. április, 54. old.

Mit tesznek az EU, illetve az ún. schengeni államok? A szocialista világrendszer összeomlása után nem csak a volt szocialista szférából indult meg a vándorlás, hanem az ún. „éhségmenete” is elindult Afrikából Európa felé. Erre „megoldásként” az afrikai földrészen lévő Spanyolországhoz – tehát már EU és Schengen területe – tartozó Ceuta és Melilla térségében kerítés⁶⁷ épült 1993-ban.

Globálisan⁶⁸ és így az európai államok irányába is csökkenő migrációs nyomásnak köszönhetően a spanyol enklávékát ért migrációs kihívások is csökkentek a kilencvenes évek közepén. Egy évtized múltán viszont fordult a trend és ismét felerősödött a migrációs nyomás a mediterrán térségben is. Erre a spanyol válasz az volt, hogy a korábbi három méter magas kerítést hat méteresre emelték 2005-ben. Mit értek el ezzel? Azt, hogy míg az az ezredforduló utáni években évi 45-50 ezer illegális migráns érkezett spanyolföldre, addig 2006-ban már ennek közel duplája (95.765 fő).⁶⁹ Vagyis nem sikerült fizikai akadállyal megállítani a migrációt, csak másfelé terelni. Ugyanis a korábbi viszonylag kockázatmentes szárazföldi út helyett a tengeren való átkelést választották. Ehhez legkézenfekvőbbnek (az időjárás, tengeráramlási és nem utolsó sorban határőrizeti szempontokat is figyelembe véve) az embercsempészek és a migránsok a Kanári-szigeteket választották, melyek ugyancsak a

⁶⁷ Az egyes országok, egyes szervek terminológiájában eltérő megnevezések szerepelnek, de tartalmában kerítésről van szó, így ezt az elnevezést használom jelen tanulmányban.

⁶⁸ Sallai János: A rendszet kihívásai napjainkban. In: HADTUDOMÁNY, Magyar Hadtudományi Társaság 2015/1-2. sz. 135-138. old.

⁶⁹ ICMPD 1997-2007 közötti évkönyvei alapján.

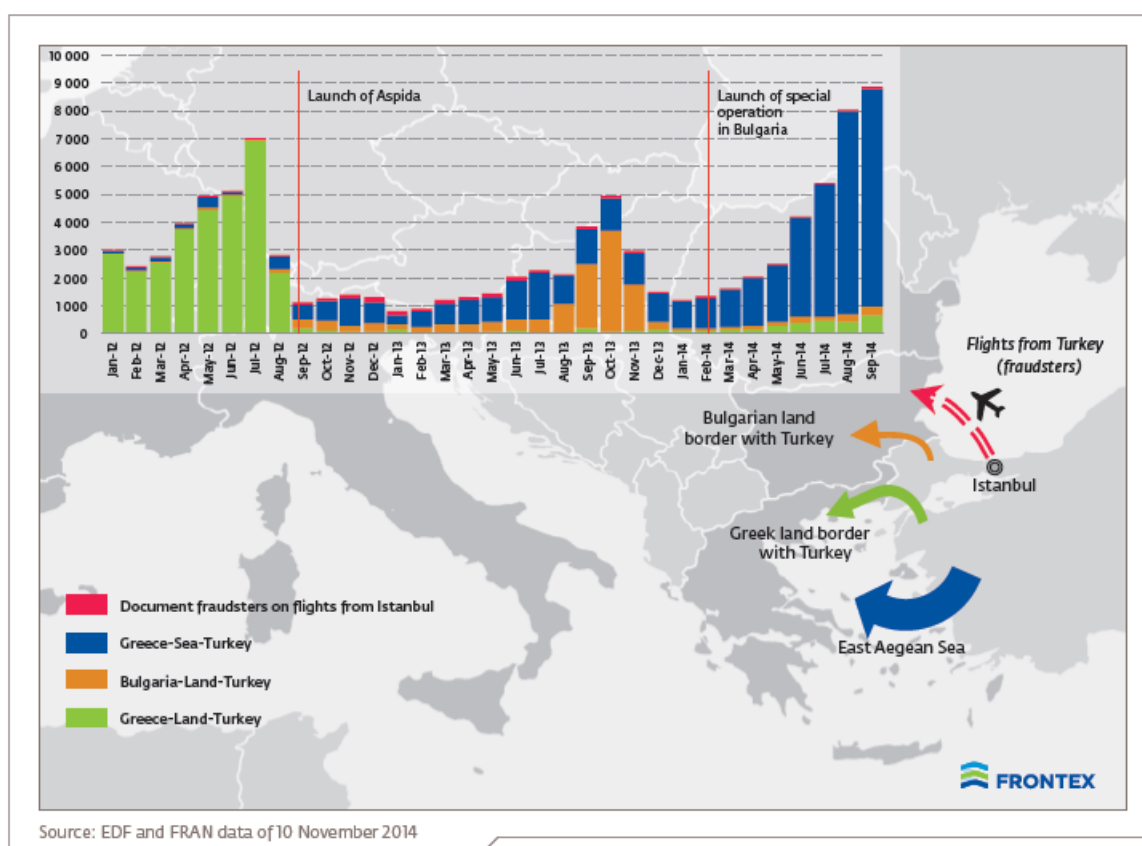
spanyol állam területéhez tartoznak. Vagyis a migrációkezelést nem sikerült a határokon kívülre szorítani, mégiscsak a spanyoloknak kellett a problémát megoldani.

Mit tanultunk ebből ... ? Megjegyzendő, hogy ebben az időben már működött a Frontex, az európai határellenőrző szervek gyakorlati együttműködését koordináló ügynökség. Az európai (schengeni) határrendészetben ható elvek ekkor már kidolgozásra kerültek⁷⁰.

Majd megtörténtek az ún. arab-tavaszi eseményei és újabb migrációs hullám indult el.

Figure 9. **Increased operational activity reduced the numbers of irregular migrants at the Greek and later at the Bulgarian land border with Turkey. Numbers also show substantial displacement to the eastern Aegean Sea**

Monthly detections of illegal border-crossing in the Eastern Mediterranean region by border section and the detections of migrants arriving with fraudulent documents on flights from Istanbul since the beginning of 2012 (graph) and the Q3 2014 number of detected irregular migrants by border section (arrows)

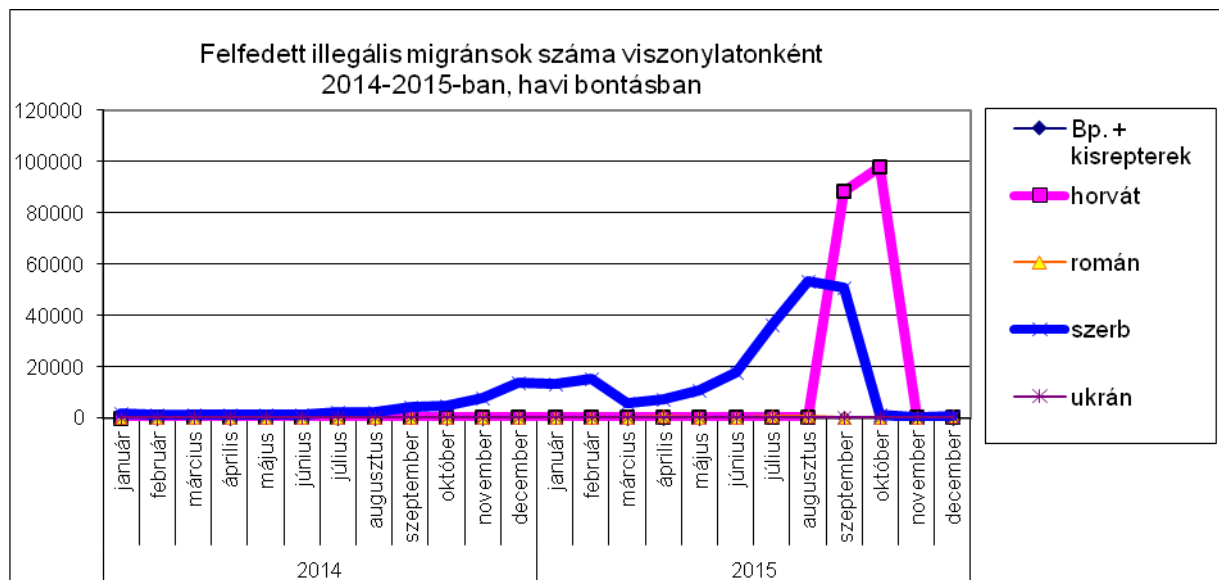
Forrás: FRAN Quaterly 2014/3Q. 21. oldal.

Ez talán a legérzékletesebben a Frontex grafikonján, illetve ábráján lehet lekövetni. 2012-ben a polgárháborús/háborús térségekből meginduló migránsok megállítására Görögország a görög-török határszakaszon (2012. április és december között) kerítést épített. Jól érzékelhető, hogy a kerítés építésének időszakában a korábbi mozgás két-háromszorosára nőtt (2-3 ezerről 5-7 ezerre havonta), azután viszont ténylegesen lecsökkent, de 2013 második felére átterelődött a mozgás a bolgár-török határra. Az eddigi tapasztalatokat „hasznosítva” a

⁷⁰ Kovács Gábor: A határrendészetben ható néhány általános elv fejlődése és változása „Schengen” után. In: MAGYAR RENDÉSZET 8, 2008/ (1-2.), 131-144. old.

bolgárok is építettek egy kerítést a törökökkel közös határszakaszukra. Néhány hónapig csökkent is a migrációs nyomás a Boszporusz térségében, de csak néhány hónapig. Ugyanis 2014 tavaszától már a Törökországhoz közeli görög szigetek felé vették az irányt a migránsok, valamint az ábrán már nem látszó közép mediterrán (Olaszország, Málta) térség felé jutottak be a schengeni térségbe. Többen, mint a korábbi időszakokban.

Eljutottunk időben 2015-höz.

Forrás: ORFK havi határhelyzetképeit feldolgozva készítette a grafikont a szerző

Más tényezőket most nem is elemezve, nézzük mi történt hazánk határain „kerítés” ügyben. 2015. június közepén bejelenti a magyar kormány, hogy kerítést épít a magyar-szerb határra. Az addigi havi 15-18 ezres migrációs nyomás meg is ugrik közel háromszorosára (59.731 fő). Eközben (augusztusban) szinte logikusan a horvát határszakaszunkra terelődött a mozgás, így szeptemberben, amikor elkészült a teljes szerb szakaszon a kerítés a horvát szakaszon már 88.280 főt fogtak el a szerb határszakaszon elfogott 51.054 fön kívül (országosan 143.838 fővel szemben jártak el a rendőrök illegális migráció kapcsán abban a hónapban). Októberben (ennek közepére készült el a teljes horvát viszonylatban is a kerítés) pedig csak a magyar-horvát határon közel százezer főt (97.708) „regisztráltak” a magyar rendőrök.⁷¹

Igen ám, de azóta „csend és nyugalom” van, mondhatnánk a korábbi adatokhoz, történt eseményekhez képest. Vagy mégsem? 2015. novemberben, hazánkban 1.567 fő illegális migránst fedtek fel a rendőrök ez a szám fokozatosan emelkedve 2016 áprilisában már 5.629 fő volt. Akkora, mint a 2014 évi koszovói „invázió” kezdeti időszakában és kétszer-

⁷¹ Kovács Gábor: A Magyar Rendőrség szerepvállalása hazánk határbiztonságában és a schengeni külső határok ellenőrzésében. In: Migráció és rendészet 2015. 69-84. old.

háromszor akkora, mint a korábbi „normál” időszakban. A rendőrség által regisztrált menekült kérelmet benyújtók száma is a tavaly novemberi 191 főről exponenciálisan emelkedve 2016 áprilisára már meghaladta a havi három ezres szintet⁷² (3061 fő)⁷³.

Tehát tanultunk-e az évszázados, vagy néhány évtizedes tapasztalatokból, illetve az elmúlt években történelemből? Azt hiszem, mindenki meg tudja adni a választ ...⁷⁴

Úgy gondolom, igencsak egoisztikus (túlzott euró-atlanti szemlélet) megközelítés, ha az ún. kényszer migrációból csak azt látjuk, hogy 2015-ben az európai földrészre érkezett valamivel több, mint egy millió fő. Miközben a világban közel 60 millióan kényszerültek elhagyni otthonaikat és közel 20 millióan menekülteként élnek hazájuktól távol.

Talán már mások számára is kezd nyilvánvalóvá válni, hogy a migráció, a tömeges migráció kezelése, tisztán rendészeti eszközökkel nem megoldható, de még nem is kezelhető. De tudománytalan lennék, ha nem látnám be, hogy a kerítés valóban megoldás, de nem a migráció kezelésére, hanem egy adott határszakasz, egy adott régiótól való időszakos elterelésre. A migráció és azon belül is az ún. „nem kívánatos”, irreguláris, vagy illegális migráció kezelése nem fér bele a rendészettudomány keretei közé, a jogtudomány, a szociológia, pszichológia, gazdaságtudomány, talán a hadtudomány, de mindenekelőtt a politika tudomány területére kell(ene), hogy evezünk ennek érdekében. Ezen írásmű keretei erre viszont nem elegendőek.

Mindenesetre gondoljuk csak végig miért is hagyhatja el valaki a házat, hazáját? A tudományos megközelítésben a pull-push faktorok együttes hatásának „bizonyos együttállására” és az adott egyének belső tényezőinek egyfajta kölcsönhatására vezethető vissza. Közérthetőbben talán úgy fogalmazható meg, hogy az adott személy nem lát reményt arra, hogy ott ahol él, életben maradjon, hogy az általa elképzelt, elvárt körülmények között élhessen, ő és családja, a gyermekei biztonságban, tisztességesen (emberhez méltó módon) élhessen, tanulhasson, dolgozhasson.

Ehhez viszont mindenekelőtt a közel-keleti⁷⁵ hatalmi vákuumot (mely lényegében USA térségből való kivonulásából⁷⁶ ered) kellene feloldani. Ez viszont csak a gyakorlatilag a politikai csatározások „fizikai” színterévé vált Szíriát kellene normalizálni, ahol például a

⁷² 2012 előtt a menekült kérelmet benyújtók száma éves szinten nem érte el az egy ezres szintet.

⁷³ Bár el kellene gondolkodnunk azon is, hogy ez hogyan, miért is történik, mert közben a görög térségbe egyre kevesebben érkeznek. A Frontex adatai szerint a januári heti 15-20 ezer érkező migráns száma február közepétől folyamatosan lecsökkent március végére heti 2-3 ezres szintre, áprilisban (Török – EU megállapodás után) már a heti ezret sem éri el a számuk.

⁷⁴ Aki nem tanul a múltból, azzal bűnhődik, hogy megismétli a régi tévedéseit. (Stephen King - A két Rose)

⁷⁵ Még pár évvel ezelőtt sem gondoltuk volna, hogy ha közel-keleti konfliktusról beszélünk, akkor ne az arab izraeli szemben állásról kell beszélnünk. Igaz ez sem oldódott meg, de egyelőre van ennél súlyosabb is.

⁷⁶ Az Obama kabinet más módszereket követ, mint a korábbi republikánus vezetés, sőt a kőolaj stratégiai jelentősége is megváltozott számára a palaolaj kapcsán.

Szaúd-Arábia által finanszírozott Iszlám Álam (ISIS) küzd az Irán⁷⁷ támogatással működő Hezbollah és az Asszad- kormány ellen, miközben az ISIS ellen igazán hathatós fellépést mutató⁷⁸ kurd pesmergákat az oroszok támogatják, míg a törökök bombázzák. És még nem is beszéltünk a NATO által évtizedes háborúval és saját demokrácia felfogásunk ráerőltetésével sújtott Irakról, Afganisztánról és Pakisztánról.

Talán egy kicsit leegyszerűsítve, ahhoz, hogy a „potenciális migráns” ne vándoroljon el, illetve tovább elsősorban **reményt, hitet**⁷⁹ kell, hogy kapjon. Reményt, hogy élhető környezet alakul ki – belátható időn belül – ott ahol él, tartózkodik, hitet saját magában, az emberekben és a jövőben.

Felhasznált irodalom:

1. Balla József: Biztonság növelése a határforgalom-ellenőrzésben. Határrendészeti Tanulmányok, HU ISSN 1786-2345 /nyomtatott, HU ISSN 2061-3997 /online/ 2010., VII. évfolyam 1. szám - p. 97-105).
2. Balla József: A biometria megjelenése a szabadság, a biztonság és a jog szolgálatában. (Belügyminisztérium Oktatási, Kiképzési és Tudományszervezési Főigazgatóság, Rendvédelem Tudományos Folyóirat II. évfolyam 4. szám, 2013., - p. 4-20.).
3. Fórizs Sándor: Események a határőrségi aknamezőkön az osztrák-magyar államhatáron (1949-51). In: Hadtudomány, XXVI. évfolyam 1-2. szám, 2016. április. 52-64. old. ISSN 1215-4121.
4. Kovács Gábor: A határrendészetben ható törvényszerűségek és elvek érvényesülése az illegális migráció elleni küzdelemben. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények 16, Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2015. 221-231. old. (ISBN:978-963-12-3927-0).
5. Kovács Gábor: A határrendészetben ható néhány általános elv fejlődése és változása „Schengen” után. In: Magyar Rendészet 8. 2008/1-2. 131-144. old.
6. Kovács Gábor: A Magyar Rendőrség szerepvállalása hazánk határbiztonságában és a schengeni külső határok ellenőrzésében. In: Migráció és rendészet. Budapest: Magyar Rendésztudományi Társaság Migrációs Tagozat, 2015. 69-84. old. (ISBN:978-963-12-3721-4).

⁷⁷ Az atomalku eredményeként politikailag és gazdaságilag is megerősödött.

⁷⁸ A nyugat (USA, EU) szárazföldi erő bevetésétől ódzkodik, talán tanulva az elmúlt évtized katonai beavatkozásaiából.

⁷⁹ Természetesen itt nem vallásos hitre gondoljunk.

7. Ritecz György: Ami a számok mögött van, avagy amiről nem beszélünk. In: Szerk.: Székely Jánosné – Határrendészeti Tanulmányok 2014/1. szám. 23-42. old.
8. Ritecz György – Sallai János: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége – Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs, 2015.
9. Ritecz György: Gondolatok a tömeges migráció kapcsán. In: Szerk: Schmidt Rita Emese – Határrendészeti Tanulmányok 2015 különszám 38-46.old.
10. Sallai János: Idegenrendészet (bevándorlás) szabályozása a 19. század utolsó, és a 20. század első évtizedeiben. In: Migráció és rendészet Szerk.: Hautzinger Zoltán, MRTT Migrációs tagozata Budapest 2015. 145-161. old.
11. Sallai János: A rendészet kihívásai napjainkban. In: Hadtudomány, Magyar Hadtudományi Társaság 2015/1-2. sz. 135-138. old.
12. Varga János: A határrendészeti kutatások új kihívásai. Gaál – In: Hautzinger (szerk.). Tanulmányok a „Rendészeti kutatások – a rendvédelem fejlesztése” című tudományos konferenciáról. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2011. (Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. 12. szám.) 195-204. oldal.
13. Varga János: A nemzetközi együttműködés lehetőségei az illegális migráció rendőrségi kezelésében. In: Hautzinger (szerk.): Migráció és rendészet. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat. 2015. 231-240. oldal. (ISBN:978-963-12-3721-4.)
14. Frontex – <http://frontex.europa.eu/publications/>
15. ORFK - <http://www.police.hu/a-rendorsegrol/statisztikak/hatarrendeszet>

Vájlok László Méltatás

Ritecz György - Sallai János: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei, Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs, 2015.

Jó öt évvel ezelőtt az egyik legnagyobb hazai könyvkiadó boltjának alagsorában, eldugottan és persze jócskán leárazva vadonatúj könyvre bukkantam, mégpedig Corinna Milborn „Európa: az ostromlott erőd” című művére. Mivel a könyv alcíme szűrt elsősorban szemet – A bevándorlás fekete könyve – meglepődve, ugyanakkor szakbarbárságomból adódóan izgalommal vettem kézbe. Nocsak! Van könyv az illegális migrációról? Ez rajtam kívül (no meg néhány hasonszórú barátomon kívül) mást is érdekel? Gyanítom, azóta sem sokan olvasták vagy forgatták.

A 2015-ös év azután feje tetejére állította a világot, de Európát mindenképpen. Egyrészt az illegális migráció már nem csak engem és barátaimat érdekelt, hanem mindenkit, sőt hirtelen mindenki többet és többet tudott az illegális bevándorlásról, mint mi. Számtalan publikáció látott napvilágot, cikkek tömkelege jelent meg mind a hazai, mind a nemzetközi sajtóban. Nem múlt el nap, hogy legalább 4-5 elemzést ne olvastunk volna a migrációról botcsinálta biztonságpolitikusoktól, kezdő statisztikusoktól vagy szélvízen oldalazó addig nevét nem hallott újságíróktól.

És akkor egyszer csak vaskos borítékot hozott a futár az irodámban, rajta a címzés ismerős írással. A borítékban pedig legnagyobb meglepetésemre egy igazi színes, szagos könyv a migrációról, ami már megjelenésére is felkeltette az érdeklődésemet, hiszen mindig is érdeklődve forgattam/forgatom a Hanns-Seidel Alapítvány kiadványait. De ami még inkább örömet okozott, az a szerzőpáros volt, Ritecz Gyuri és Sallai Jani barátaim, tanítóim.

Ezen nem lepődtem meg, hiszen aki kicsit is foglalkozik a migrációval, határrendészettel, államhatárral kapcsolatos publikációkkal, az akarva akaratlanul találkozik Fórizs Sándor, Ritecz György, Sallai János, Varga János, Virányi Gergely és még sorolhatnám ki mindenki nevével. De párban kétségtelen, hogy a Ritecz-Sallai páros a téma két nagy doyenje, bár ebben a kontextusban a kornak nincs jelentősége.

A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége, mint könyvcím elsőre azt sugallja, hogy szakemberek kezébe való a könyv, olyan szakemberekébe, akik a megállapított trendek értelmében képesek következtetések levonására, vagy, ahogy a könyvben megjelennek egyes konzekvenciák, azokat értik és megértik, sőt egyet is értenek vele. Legalábbis nagyjából. Hiszen a tudomány onnan kezdve tudomány, hogy valaki megállapít valamit, mások pedig

vagy elfogadják és továbbfejlesztik, vagy megfogalmazzák ellenvéleményüket vagy a legrosszabb, plagizálják. Ez a könyv mindhárom hipotézisnek szenvedő alanya lesz.

Sokan elfogadjuk és továbbfejlesztjük, hiszen a diagramok alkalmasak újabb és újabb következtetések levonására, továbbgondolására, a migráció okainak felsorolása alkalmas a jövőbe mutató stratégiák alapulvételének, a könyv teljes egésze vagy markáns része pedig egy-egy színes, élvezetes előadás alapjának.

Többen ellenvéleményüket fogalmazzák majd meg, averzióik lesznek a migrációkezelés lehetőségei tekintetében, cáfolják a trendek további irányát és a többi, és a többi.

Megint mások pedig majd önnön örömeikre szakdolgozatként, előadásként saját ötletként, az egyes grafikonokat sokat mondó cikkben fogják aposztrofálni.

Bárhogy is lesz, egyvalamit elérünk. Hírt adunk egy nagyon jó könyvről. Nem azért nagyon jó mert érdekes és olvasmányos bárki számára is (hiszen sokakat már untat a migrációval kapcsolatos napi, szinte erőltetett hírözön), hanem azért mert magyar szakemberek tollából, az országunkat sokként érő migrációval kapcsolatosan született először ilyen összefoglaló mű és azóta sem került ki újabb a nyomdákából.

Nem akarok közhelyeket mondani! Hiánypótló! Alapmű! Egyik sem! Viszont el kell olvasni. El kellene olvasni mindenkinek, akit kicsit is érdekel vagy aggaszt a migrációs helyzet. Olyan tények vannak benne, amelyekkel megérthető a migráció mikéntje. Pontosabban trendje, oka és esetleges kezelési lehetősége. Ez egy jó könyv, amit a hibái még jobba tesznek. Rossz cím egy-egy diagram felett, mellékletben elkülönített néhány diagram - miért ott? miért nem úgy ahogy a többi? Vajon nem azért, hogy visszalapozzunk, előre lapozzunk, újra és újra elolvassuk? Ha ez volt a cél, akkor nagyon bejött.

Ha én írtam volna az előszót pont ezt írtam volna: ajánlom anyámnak, apámnak, testvéremnek, azaz ajánlom a szakácsnőknek, a nyugdíjas mozdonyvezetőknek és a volt vámosoknak. Mert ez a könyv mégis csak mindenkinek való! Az európai és a magyar tényeket közérthetően, logikusan mutatja be. Várom a könyv idegen nyelvű fordítását, terjeszteni fogom.

Végezetül pedig van egypár jó és rossz hírem:

Elfogadom a könyvben leírtakat és továbbfejleszttem, mert készül az új határrendészeti stratégia, amelynek alapja lesz. Ellenvéleményemet fogalmazom meg, mert a SAS felett már lassan elszáll az idő (hú! ez nagyon szép volt), a trendekből pedig néhol az ellenkezőjére is következtethetünk és következtetünk, sőt az élet már cáfol is. És a legbiztosabb, hogy fogok belőle előadásokon idézni, előadásokat színesíteni vagy komoly értekezleten új ötletként bedobni.